

ביחד אנחנו חזקות? על אחדות ופילוג בעשייה הפוליטית של קהילת הלהט"ב – רקע, תמונת מצב וצעדים להמשך

חגי קלעי*

על אף כריכתן השגורה יחדיו, הקבוצות השונות בקהילת הלהט"ב אינן בנות ברית "טבעיות" ומאבקן לקבלה ולשוויון זכויות לא תמיד היה משותף. לצד השונות בצרכים, פערים ומתחים המאפיינים את החברה הכללית, דוגמת שונות על רקע לאום, עדה, מין ומעמד סוציו-אקונומי, הם גם מנת חלקה של קהילת הלהט"ב. כיצד, אם כן, יכולה תנועה זו, שבה מתחים ומורכבויות (ואף ניגודי אינטרסים של ממש), להתקדם? כיצד ניתן לקבוע מהם הנושאים המצויים על סדר היום ומהם סדרי העדיפויות ביניהם? האם ישנם נושאים שבעינינו ניתן לצפות למעורבות של קהילת הלהט"ב, והאם ישנם נושאים שבהם ראוי שקהילת הלהט"ב תימנע מלעסוק? בשאלות אלו עוסק מאמר זה.

מוקד המאמר בבחינת הפעילות של קהילת הלהט"ב ושל גופיה הממוסדים, בדגש על פעילותה בספֶרה הפוליטית-משפטית, בחינה שעל בסיסה יוצעו עקרונות אתיים (קרי, שיקולים ערכיים ללא סנקציה בצידם) לפעילות זו. כלים אלו יוכלו לשמש את מקבלת ההחלטות בבואה להתמודד עם הצורך להכריע בין דרכי פעולה שונות הניצבות בפניה. המאמר ידון תחילה בשאלה מהו הציר המאחד את הפעילות הפוליטית-משפטית של קהילת הלהט"ב, ציר שעל בסיסו ניתן לבחון את הסוגיות שראוי שקהילת הלהט"ב תעסוק

* עו"ד, שותף במשרד קלעי, רוזן ושות' ותלמיד לתואר שלישי במרכז צביימיתר ללימודים מתקדמים, הפקולטה למשפטים, אוניברסיטת תל-אביב. מאמר זה מבוסס, מלבד על הספרות והחומרים הראשוניים המצוטטים בו, גם על ניסיוני ארוך שנים באקטיביזם להט"בי. בין היתר, שימשי כרכז המשפטי של אגודת הלהט"ב (2010-2011) וכחבר אגודת הלהט"ב (2010 ואילך), וכיום אני מעורב ברוב המוחלט של ההליכים המשפטיים העקרוניים הקשורים לזכויות להט"ב, כמייצג, בא כוח אגודת הלהט"ב במסגרת של בקשת ידיד בית משפט או בליווי מאחורי הקלעים. זאת, לצד מעורבות בהליכי חקיקה לקידום זכויות להט"ב וליווי פונים להט"בים בייעוץ שוטף בענייני אפליה.

אבקש להודות לאלון הראל, אייל גרוס, יופי תירוש, ועמרי קלמן על הערותיהם המועילות לגרסאות מוקדמות יותר של מאמר זה, ועל תרומתם מניסיונם ומהיכרותם עם האקטיביזם להט"בי בישראל. עוד אבקש להודות לחברי מערכת מעשי משפט ובפרט לעורכי כתב העת, איסי רוזן-צבי והילה שמיר, וכן לעורכות כרכים ט ו-י קמילה מיכמן ונעם וייס, על ההערות וההארות המשכילות ועל עבודת המערכת האיכותית והמקיפה. תודה מיוחדת מסורה לקוראת האנונימית של המאמר – ביקורתך האיכותית, המקיפה והמסורה, חייבה לימוד וחשיבה נוספים בקשר לעמדות המוצגות במאמר.

ביחד אנחנו חזקות? על אחדות ופילוג בעשייה הפוליטית של קהילת הלהט"ב | חגי קלעי

בהן. המאמר מסביר כי הקהילה הפוליטית-משפטית הלהט"בית נסובה סביב פירוק מנגנוני הדרה ואפליה הנובעים מאי-הלימתו של אדם למשולש ההטרונורמטיבי, משמע – לציפייה החברתית שיהיה מתאם בין המין שאליו אדם שויך בלידתו לזהותו המגדרית ולנטייתו המינית. זאת, תוך דחיית הגישה המרחיבה, הגורסת כי על קהילת הלהט"ב להימנע מקידום זכויות להט"ב במוסדות חברתיים שלגביהם נטען כי הם מביאים לדיכוי קבוצות חברתיות אחרות (דוגמת מוסד הנישואין או הצבא), וכן דחיית הגישה המבקשת למקד את המאבק הלהט"בי רק לפגיעה הנובעת באופן בלעדי מהזהות הלהט"בית (תוך זניחת האינטרסים של להט"בים הסובלים ממוחלשות כפולה, דוגמת מבקשי מקלט להט"בים). לאחר מכן, ידון המאמר באופן הראוי לתעדוף מאבקים לשינוי חברתי בתוך קהילת הלהט"ב. לעניין זה, המאמר מציע ארבעה שיקולים עיקריים – השיקול הדמוקרטי, השיקול הפרגמטי, שיקול עוצמת הפגיעה בפרט הלהט"בי, והשיקול האנטי-הגמוני. זאת, תוך בחינת הקשיים שבכל אחד מהם.

מבוא

על אף כריכתם השגורה יחדיו, הקבוצות השונות בקהילת הלהט"ב אינן בנות ברית "טבעיות". היסטורית, לא תמיד היה מאבקם של הלסביות ושל ההומואים מאוחד. טרנסג'נדרים, עד היום (וחרף שיפור מסוים בעניין), אינם במוקד תשומת הלב הציבורית הלהט"בית, ואף שמאבקם של ביסקסואלים וביסקסואליות לנראות ונוכחות נושא פירות בשנים האחרונות,¹ הצלחתו של מאבק זה נעשתה לא פעם למול התנגדות מתוך קהילת הלהט"ב, לצד ההתנגדות החיצונית. פערים אלו בין הקבוצות המרכיבות את קהילת הלהט"ב אינם רק בשל המין, המגדר או הנטייה המינית. למעשה, לא פעם האתגרים של הקבוצות השונות בקהילה אינם חופפים. הקשיים והסטיגמה של גברים הומואים שונים מאלו של נשים לסביות,² ואלו שונים מהקשיים שעומדים בפני ביסקסואלים,³ וכולם שונים מאלו שעומדים בפני טרנסג'נדרים⁴ או אנשים אינטרסקס.⁵ למתחים אלו, הנובעים משוני בזהות העצמית ומאתגרים המאפיינים את הקבוצות השונות, מצטרפת העובדה שגודלן של הקבוצות שונה. השונות בגודל, לצד השונות בהון המטריאלי והסימבולי של חברי כל אחת מהקבוצות, משפיעה על קביעת סדר היום הלהט"בי. ונוסף על אלו, לכל אדם להט"ב קבוצות השתייכות נוספות, ומתחים המאפיינים את כלל החברה, על בסיס לאום, עדה, מעמד אזרחי, מעמד סוציו-אקונומי וכדומה, שאינם פוסחים על קהילת הלהט"ב. בצמתים אלו, הנוצרים מהמפגש בין זהויות שונות של הפרט הלהט"בי, מתגלים מנגנוני הדרה, אפליה ודיכוי חדשים וייחודיים. מנגנונים אלו מופנים רק כלפי מי שמשתייכים לקבוצה הלא-הגמונית בכל אחד מצירי זהות אלו.⁶

כיצד, אם כן, יכולה תנועה זו, שבה מתחים ומורכבויות (ואף ניגודי אינטרסים של ממש) להתקדם? כיצד ניתן לקבוע מהם הנושאים המצויים על סדר היום ומהם סדרי העדיפויות ביניהם? האם ישנם נושאים שבעינינו ניתן לצפות למעורבות של קהילת הלהט"ב, והאם ישנם נושאים שבהם ראוי שקהילת הלהט"ב תימנע מלעסוק? שאלות אלו, הן העומדות במוקדו של מאמר זה.

במסגרת המאמר אבקש לבחון את הפעילות של קהילת הלהט"ב ושל גופיה הממוסדים, בדגש על פעילותה בספרה הפוליטית-משפטית, ואבקש להציע עקרונות אתיים לפעילות זו. משמע, אבקש להציע שיקולים ערכיים (ללא סנקציה בצידם) שיוכלו לשמש את מקבלת ההחלטות כבואה להתמודד עם הצורך להכריע בין דרכי פעולה שונות הניצבות בפניה. מניסיוני, סל כלים זה, בצירים רבים של פעילות ציבורית ומשפטית לשינוי חברתי, וודאי שככל הקשור לקהילת הלהט"ב, אינו מפותח דיו, ונדרש עד מאוד.

מובן כי סל כלים זה יכול גם לשמש לביקורת על תהליכי קבלת ההחלטות וביקורת פנימית בקהילה (או ביקורת חיצונית על הקהילה). ביקורת זו הכרחית. במידה רבה, ביקורת מסוג זה היא שהביאה לשינוי המשמעותי ביחסם של גופי הקהילה לטרנסג'נדרים, ביסקסואלים, להט"בים מבוגרים וקשישים וקבוצות רבות נוספות, הנאבקות על מקומן בסדר היום הקהילתי. עם זאת, ביקורת מסוג זה, ככל שביסודה כוונה אמיתית לקיים הליך שבסופו סדר יום קהילתי משופר ומורחב, מחייבת גם נטילת אחריות מסוימת. היא מחייבת בחינה של הנסיבות שבהן התקבלה ההחלטה, הכרה בשיקולים פרגמטיים ובמגבלות יכולת ההשפעה של מקבלי ההחלטות הקהילתיים על סדר היום הציבורי והקצאת המשאבים הציבוריים, ובעיקר – היא מחייבת נכונות ופתיחות להאזין למי שעל החלטתו נמתחה הביקורת באוזן אוהדת. דברים אלו נכונים, ביתר שאת, בקהילה שבה הרוב המוחלט של הפעילים והפעילות עושים עבודתם בהתנדבות או בשכר נמוך. אשר על כן, במידה רבה, הכלים שאבקש להציע לשם ביקורת על סדרי העדיפויות וקבלת ההחלטות בקהילה, יכולים לשמש גם לשם בחינת הביקורת עצמה ובחינת השאלה האם מדובר בביקורת ראויה אם לאו.

על רקע הערת אזהרה זו אפנה, אם כן, להצעת עיקרי הדברים.

בחלקו הראשון של המאמר אציג בקצרה את המבנה המוסדי של קהילת הלהט"ב ואת אופן קבלת ההחלטות בקהילת הלהט"ב הממוסדת. חלק זה ישמש כרקע לדיון הנורמטיבי בהמשך הדברים.

בחלק השני אפנה להצגת את שתי הגישות הרווחות באשר לאופן שבו על הקהילה הממוסדת לפעול. הראשונה, **הגישה המכלילה**, שעל פיה על קהילת הלהט"ב להימנע ממאבקים לקידום שוויון זכויות במוסדות חברתיים שבעצמם מאופיינים ביחסי כוח לא שוויוניים בין קבוצות חברתיות שונות, ויתרה מזאת, חובה על הקהילה לפעול לפירוקם של מוסדות אלו. השנייה, **הגישה המצמצמת**, שעל פיה על קהילת הלהט"ב להתמקד רק במאבקים שבהם ישנו קשר סיבתי ישיר ובלעדי בין הנטייה המינית או הזהות המגדרית לבין הפגיעה בפרט, ולהימנע ממאבקים שעניינם הקושי העודף של להט"בים הסובלים ממוחלשות נוספת במוסדות חברתיים שונים (דוגמת להט"בים פלסטינים, מבקשי מקלט להט"בים, נשים להט"ביות, להט"בים עניים וכדומה).

על יסוד הצגת הקשיים והכשלים בשתי הגישות, אבקש להתמודד עימן ולהציע מסגרת נורמטיבית לפעילות הפוליטית והמשפטית של קהילת הלהט"ב. אטען, כי קהילת הלהט"ב מאורגנת סביב המאבק לביטול סנקציות חברתיות ומשפטיות ממי שחורג מהתפיסה החברתית המקובלת, שלפיה אדם ששווה בלידתו למין זכר צריך להיות גבר הנמשך לנשים, ואדם ששווה בלידתו למין נקבה צריכה להיות אישה הנמשכת לגברים. אסביר מדוע אין מקום להרחבה של המסגרת הנורמטיבית של פעילות הקהילה, במסגרת הגישה המכלילה, או לצמצומה, במסגרת הגישה המצמצמת.

בחלקו השלישי של המאמר אעבור מבחינת השאלה של הגבולות הראויים של המאבק להט"ב, בי, לשאלה של סדרי העדיפויות בתוך המאבק להט"ב. אבקש להבחין בין יוזמות מקבילות – קרי, מאמצים שניתן לקדם במקביל מבלי שיפגעו זה בזה; יוזמות מתחרות – יוזמות שאינן סותרות זו את זו, אך בשל סל המשאבים המוגבל נדרש תעודף ביניהן; ויוזמות מתנגשות – יעדים המקודמים על ידי גורמים שונים בקהילה שאינם מתיישבים זה עם זה ומשקפים תפיסות עולם ואינטרסים מנוגדים.

ביחד אנחנו חזקות? על אחדות ופילוג בעשייה הפוליטית של קהילת הלהט"ב | חגי קלעי

אטען, כי אין כל בסיס לביקורת על מי שמקדמים את עניינם ופועלים לצמצום הפגיעה בהם עצמם בשל זהותם המגדרית או נטייתם המינית (קרי, מובילים "יוזמה מקבילה"), אף אם מדובר בקבוצה חזקה באופן יחסי בקהילת הלהט"ב הדואגת לעניינה שלה בלבד.

שתי הקטגוריות האחרות, של יוזמות מתחרות ויוזמות מתנגשות, מעוררות דילמות אתיות מורכבות הרבה יותר. על מנת להתמודד עם דילמות אלו, אציע ארבעה שיקולים שראוי לתת להם משקל תוך מודעות לקשיים הגלומים בהם – השיקול הדמוקרטי, השיקול הפרגמטי, השיקול של מידת הפגיעה בפרט הלהט"בי שעומה מבקשים להתמודד, והשיקול האנטי-הגמוני.

בחלק הרביעי של המאמר אדגים באמצעות היוזמות השונות הקשורות במשפחה הלהט"בית את הקשיים שבסדרי העדיפויות היום של קהילת הלהט"ב, ואת האתגרים המורכבים בכל הנוגע להקצאת משאבים ותעדוף מאבקים שכפניהם עומדת הקהילה.

טרם נעבור לגופם של דברים יצוין, כי הגם שהדיון הנוכחי מעוגן במאבק לפירוק ההיררכיות החברתיות על יסוד הציר מין-נטייה מינית-מגדר, קרי, מאבקה של הקהילה הגאה, הרי שבמידה רבה הוא רלוונטי גם לקהילות אחרות המבקשות לקדם שינוי חברתי. הקהילה הפמיניסטית, הירוקים, פעילי זכויות בעלי החיים וקהילות רבות אחרות, ניצבות בפני אותן הכרעות מורכבות באשר לאופן ניהול המאבקים שלהן. לעיתים קרובות מדי גם בקהילות אלו ההימנעות מהקדשת זמן לפיתוח כלים להכרעה, להנמקה, לדיון ולביקורת מובילה לעימותים פנימיים אלימים, מקשה על שיתופי פעולה (זמניים או ארוכי טווח) ומפוררת את הקהילה הפוליטית והמשפטית הפועלת באותו ענף.

א. המבנה של מוסדות קהילת הלהט"ב

עד לשנות השבעים לא היו לקהילת הלהט"ב בישראל מוסדות ארגוניים מסודרים, ונוכחותה הציבורית לא הייתה גלויה. הקמת האגודה לשמירת זכויות הפרט בשנת 1975 (היא אגודת הלהט"ב כיום), וארגון לסבי פמיניסטי ("קל"ף) בשנת 1978 סימנו את ניצני ההתמסדות של הארגונים הלהט"ביים, ואת המאמץ לקידום זכויות הומואים ולסביות, ולימים – קבוצות נוספות, במסגרת פעילות פוליטית, ציבורית ומשפטית משותפת.⁸ ההתפתחות המוסדית של ארגוני הקהילה, במרוצת השנים, נעשתה בשתי דרכים מרכזיות – התפצלות של יוזמות שגדלו בחממה של אגודת הלהט"ב, דוגמת ארגון הנוער הגאה, קו הקשב (תקופה ארוכה התקיימו שני קווי קשב מקבילים, אחד המופעל על ידי אגודת הלהט"ב והשני נפרד ממנה), הבית הפתוח לגאווה וסובלנות בירושלים וארגונים נוספים. במקביל, התארגנו גופים נוספים, אם על יסוד גיאוגרפי (דוגמת הבית הגאה בבאר שבע והקשת החיפאית) ואם על יסוד מאפיינים משותפים או מטרות קונקרטיות, דוגמת ארגון אסוואת (הפונה לנשים לסביות ערביות ופועל באמצעות העמותה הפמיניסטית כיאן) ואל-כאוס הפונה לפלסטינים להט"בים בישראל ובשטחי יהודה ושומרון (ושאינו פועל בשיתוף עם ארגונים להט"בים ישראלים). על פי אתר אגודת הלהט"ב, לצד אגודת הלהט"ב עצמה, קיימות כיום 18 עמותות עצמאיות נוספות הפועלות לקידום עניינה של קהילת הלהט"ב ומשתפות פעולה ביניהן.⁹ לצד אלו, חלק מהפעילות המשפטית לקידום זכויות להט"ב קודמה במרוצת השנים על ידי ארגונים כלליים לזכויות אדם, דוגמת האגודה לזכויות האזרח, קליניקות משפטיות ולעיתים על ידי גופים נוספים או אנשים עצמאיים. עוד יש להזכיר כגורם משמעותי העוסק בקידום פוליטי ומשפטי של להט"בים את השדולה הגאה בכנסת, המשמשת כיום פלטפורמה מרכזית לקידום שיח פוליטי בקשר לזכויות להט"ב, ואת הוועדה לזכויות להט"ב בלשכת עורכי הדין, שבה חברים מרבית עורכי הדין העוסקים בתחום, לרבות בערכאות הדיוניות. נוסף על כך, ישנם, בכל נקודת זמן, בעלי תפקידים משמעותיים המעורבים בקידום הפוליטי של זכויות הלהט"ב, ובהם חברי כנסת להט"בים, ראשי התאים הגאים במפלגות השונות, חברי מועצת

עיר הפועלים לקידום זכויות להט"ב ברחבי הארץ (ובפרט – בעיריית תל אביב שבה ישנו תפקיד ייעודי של מחזיק תיק הלהט"ב). לבסוף, קיימות מאות התארגנויות מקומיות או פעולות אד-הוק הקשורות בזכות קהילת הלהט"ב בכל רחבי הארץ.

אפיון דרך קבלת ההחלטות בפלטפורמות השונות המשמשות את הקהילה הגאה דורש מחקר סוציולוגי, החורג מגבולות הדיון כאן. כפי שניתן להבין מהמבנה של מוסדות הקהילה, אין ארגון אחד שמכתיב את סדר היום הציבורי והפוליטי. לאורך השנים נעשו מאמצים לכוון פורומים לתיאום ושיתוף פעולה, ואחת לכמה זמן מתקיימים סמינרים, סדנאות ומפגשי חשיבה משותפים של הארגונים (ובשנתיים האחרונות ישנן קבוצות ווטסאפ של ראשי הארגונים, וכן של המשפטניות והמשפטנים העוסקים בזכויות הקהילה). בתוך כל אחד מהארגונים הליך קבלת ההחלטות הוא בהתאם לתקנון העמותה, לרוב במתכונת של מנכ"לית וועד מנהל (שנבחר באסיפה הכללית). בהקשר זה, נוכח ביקורת פנימית בקהילה, שתי תופעות מעניינות התרחשו בשנים האחרונות – האחת, פתיחת נושא מצעד הגאווה להצבעה פתוחה, והשנייה – ניהולם של לפחות שניים מהארגונים המרכזיים – אגודת הלהט"ב וארגון הנוער הגאה, במתכונת של יו"ר משותף, מתכונת המבטיחה ייצוג הולם לשני המינים. מכל מקום, לצורך הדיון הנוכחי די בהכרה כי מרבית התיאום בין הגורמים השונים הפועלים לקידום ענייניה של קהילת הלהט"ב נעשה על בסיס לא פורמלי ולא במסגרת פרוצדורלית קבועה וקשיחה לצורך קבלת החלטות.

ברי, כי תיאור זה לו היה נכתב לפני שנתיים היה שונה במקצת, וודאי יהיה שונה גם בעוד שנים ספורות. גם בתוך הארגונים עצמם היו תהפוכות ושינויים. אך בליבתו, תיאור זה מלמד עד כמה מורכבת מלאכת קביעת סדרי העדיפויות הקהילתיים וקידום מאמצים משותפים. ודאי שאין גורם כלשהו בקהילת הלהט"ב המסוגל להכתיב סדר יום ולכפות אותו. במסגרת ארגונית סבוכה זו, מחלוקות הובילו בעבר לא פעם לנתקים בין ארגונים (ולמעשה, חלק מהארגונים נוסדו על יסוד התחושה שלא ניתן מענה מספק וראוי באלו שהיו קיימים באותה העת) והאשמות הדדיות בין גורמים אידיאולוגיים שונים בקהילה על בגידה במטרות הקהילה, בגידה בקבוצות המוחלשות או סיכול יכולתה האפקטיבית להשיג את מטרותיה, הושמעו לא פעם.¹⁰

יש לציין כבר עתה, כי בפועל קהילת הלהט"ב בישראל עוסקת באותם נושאים המעסיקים את קהילות הלהט"ב במרבית מדינות העולם (שבהן ישנה פעילות להט"ב בית ענפה). כך, סקירה משווה של פסיקה מרחבי העולם מלמדת כי הנושאים המרכזיים הקשורים בזכויות להט"ב שהובאו בפני בתי המשפט השונים ברחבי העולם הם אלו: ביטול איסורים פליליים; שוויון כללי ושוויון בשוק העבודה בפרט; הזכות לאי-הכרה בלהט"בים מטעמי דת; חופש התאגדות וביטוי; שירות צבאי, זהות מגדר וביטויים מגדריים לא קונפורמיסטיים; הכרה בזוהת מגדר; נישואין וזכויות בני זוג; הורות; אינטרסקס ומעמד מבקשי מקלט להט"בים.¹¹ במחקר על אודות ההליכים המשפטיים בארה"ב בתחום זכויות להט"ב והאפקטיביות שלהם שנערך בשנת 2006, מונה המחבר רשימה דומה של נושאים העומדים במוקד העיסוק המשפטי והציבורי של קהילת הלהט"ב.¹² סקירה מעשית של סוגיות להט"ב ביות לעורכי דין אמריקאים, שנערכה קרוב לעשרים שנה קודם לכן, מגלה כי רשימת הנושאים שעניינה בשנות התשעים עורכי דין להט"בים כוללת אותם הנושאים.¹³ בדומה, סקירה של מאמרים משפטיים בכתבי עת אמריקאים העוסקים בזכויות להט"ב בשנים 2016-2017 מגלה כי הנושאים העיקריים שנדונו הם המתח בין זכויות להט"ב לחופש דת, איסור אפליה בעבודה, אימוץ, הכרה בזוהת מגדר בתאי שירותים, נישואין, שוויון אוניברסלי, משפחה להט"ב בית ולהט"בים בהליך הפלילי.¹⁴ הנושא העיקרי שהתווסף בשנים האחרונות הוא העיסוק בזכויות להט"ב במבוגרים.¹⁵ בישראל, מצידה, קיימים הליכים משפטיים משמעותיים, במעורבות ארגוני הקהילה והנהגתה, בנוגע

ביחד אנחנו חזקות? על אחדות ופילוג בעשייה הפוליטית של קהילת הלהט"ב | חגי קלעי

לכמעט כל אחד מהנושאים הללו, שעומדים אף הם במוקד הסקירה המשפטית המקיפה המצויה בספר זכויות הקהילה הגאה בישראל, שפורסם אך לאחרונה.¹⁶ אפנה, אם כן, על רקע זה לבחינת השאלה הנורמטיבית – במה ראוי שקהילת הלהט"ב תעסוק, ואילו גבולות יש לקבוע לפעילותה.

ב. האתגר של קביעת גבולות פעילותה של קהילת הלהט"ב הממוסדת

השאלה "מהי הקהילה הגאה?" נדמית לרוב כשאלה שאינה דורשת מענה. הנחתם של רבים היא כי מדובר באגד של אנשים הומואים, לסביות, ביסקסואלים, טרנסג'נדרים ונוספים, שאינם מתאימים לתפיסה ההטרונורמטיבית (קרי, התפיסה שצריכה להיות הלימה קבועה בין המין שאליו שויך אדם, מגדרו ונטייתו המינית, וכי מי שחורג מהלימה זו הוא פחות ערך).¹⁷ מובן שהגדרה מסוג זה היא חסרת ערך. להט"בים רבים אינם רואים עצמם כחלק מהקהילה הגאה, וגם עבור אלו הרואים את עצמם כחלק מ"קהילה", למושג יש משמעויות רבות ושונות. כך, סביר שהקהילה כמכלול, או תתי-קבוצות בה המכוננות על יסוד מאפיינים נוספים של הפרט, משמשת עבור חבריה כאתר המאפשר לממש צרכים מסוגים שונים, ובהם תרבות פנאי, תמיכה, היכרות, גיבוש זהות, מפלט ומרחב לכינון העצמאות.

במאמר זה, בהתייחסי לקהילת הלהט"ב, בכוונתי להתמקד רק בהיבט של הקהילה כ"קהילה אסטרטגית"¹⁸ – שותפות פוליטית לקידום שינויים חברתיים. שותפות שכזו, מרגע שאינה שותפות אד-הוק, ובפרט – מרגע שיש לה מוסדות בעלי מבנה ארגוני והליכי קבלת החלטות, נדרשת תדיר לשאלת ערכי היסוד שלה, ולגבולות ההכלה וההדרה שלה. אובדן ההסכמה על המכנה המשותף של קהילת הלהט"ב, ויתרה מכך, אובדן היכולת לשוחח על מכנה משותף זה, עלולים להביא להתפוררות הסולידריות של הקהילה האסטרטגית ולאובדן הכוח הפוליטי הנוצר משותפות זו, כמו גם לאובדן היכולת לקבל החלטות במוסדות הקהילה האסטרטגית וקבלת החלטות על ידי מנהיגות בעלת לגיטימציה מעורערת, או שתי התוצאות גם יחד.

בפרק זה אציג תחילה את השאלה הנורמטיבית שעימה מבקש מאמר זה להתמודד, ואת הגישות הנורמטיביות המתחרות המוצעות על ידי מקבלי החלטות בקהילת הלהט"ב. לאחר מכן אעמוד על הקשיים בכל אחת מהגישות. על בסיס זה, אנסה לזקק מסגרת נורמטיבית שתאפשר לבחון מהן הסוגיות שלהן נדרשת קהילת הלהט"ב הממוסדת לתת מענה, ולאילו סוגיות אין מקום בפעילות המאורגנת של מוסדות קהילת הלהט"ב.

1. במה ראוי שתעסוק קהילת הלהט"ב הממוסדת? – הצגת הבעיה

שאלת המחויבות האידיאולוגית של הקהילה הגאה מלווה תדיר את הדיון הפנים-קהילתי. האם חייבת הקהילה לתמוך במאבקים של מבקשי מקלט? במאבק למען זכויות בעלי חיים? במאבק לסיום הכיבוש?

לא פעם נשמעת הטענה הנורמטיבית שמחויבות לזכויות אדם (וזכויות החי) מחייבת מחויבות משותפת לקידום כל זכויות האדם, בהנחה שניתן להצביע על מכלול זכויות אדם שלם ומוסכם. גישה זו אכנה גישה המכלילה, שכן ביסודה הרצון לראות בשורה ארוכה של מאבקים לקידום זכויות אדם כחלק מהמאבק הלהט"בי. גרסה מרוככת של גישה זו, היא שאין הצדקה מוסרית למאבק למיגור אפליה על רקע נטייה מינית או זהות מגדרית, במוסד חברתי שמקיים פרקטיקות של אפליה והדרה על רקע מאפיינים אחרים של הפרט המהווים חלק מהאוטונומיה שלו, או שאינו ראוי מסיבות אחרות. בליבתה, גישה זו מבקשת שקהילת הלהט"ב תגלה מחויבות למאבקי זכויות אדם גם מקום

שבו אין כל קשר סיבתי בין הפגיעה בזכויות אדם לזהות מגדרית או לנטייה מינית, אבל מתקיים דמיון בין הדיכוי המופעל על להט"בים והדיכוי המופעל על קבוצות אחרות.

מנגד, כמעט כתמונת ראי, רבים אחרים בקהילה מבקשים להתרחק מכל סוגיה שיש לה זיקה גם לזכויות אדם של קבוצות מוחלשות אחרות, בטענה כי הקהילה ומוסדותיה אינם מוסמכים להכריע בשאלות החורגות מפגיעה הנגרמת רק בשל נטייה מינית וזהות מגדרית. ניסוח אחר של עמדה נורמטיבית זו, יהיה כי על קהילת הלהט"ב לצמצם את מעורבותה רק לעניינים המקיימים קשר סיבתי בלעדי לנטייה המינית או לזהות המגדרית של הפרט. משמע, למקרים שבהם הפרט נפגע באופן בלעדי רק בשל נטייתו המינית או זהותו המגדרית. גישה זו אכנה **הגישה המצמצמת**. המתח בין שני קצוות אלו (הנפוץ גם במסגרות אחרות של חברה אזרחית הפועלות לקידום זכויות אדם, דוגמת מסגרות פמיניסטיות)¹⁹ אינו רק במישור הנורמטיבי, ושתי הגישות מעוררות, לצד הטענה הנורמטיבית, גם טענה פרגמטית.

במסגרת הגישה המכלילה, הטיעון הפרגמטי הוא כי "נורמליזציה" של חלקים מקהילת הלהט"ב בדרך של השתלבות במוסדות חברתיים שונים, תביא לפגיעה ביתר קהילת הלהט"ב. ראשית, מאחר שמחויבותם של אלו מהקהילה שהצליחו להשתלב (באופן חלקי או מלא) במוסדות חברתיים כלליים לקידום זכויות שאר הקהילה תפחת. ושנית, מהטעם שההתקדמות בהשוואת הזכויות של להט"בים בתוך המוסדות החברתיים הקיימים, תשמש את הרוב על מנת לשמר את ההגמוניה, וכנימוק על מנת לדחות תביעות לשינויים רדיקליים יותר במבנה החברתי לטובת כלל חברי וחברות קהילת הלהט"ב. סוג אחר של פגיעה שיכולה להיגרם הוא כאשר אותו מוסד חברתי שאליו חלק מחברי הקהילה מבקשים כניסה, פוגע בלהט"בים אחרים.

הטענה הפרגמטית של הגישה המצמצמת היא כי הרחבת המאמץ הלהט"בי לנושאים שאינם קשורים באופן בלעדי לנטייה המינית של הפרט או לזהותו המגדרית, תביא לפגיעה בסולידריות הפנים-קהילתית, תדיר את מי שאינם מחזיקים בהשקפה אחידה בנוגע לזכויות אדם, ותקשה על שיתוף פעולה עם ההגמוניה החברתית. הקושי לזכות לשיתוף פעולה עם ההגמוניה החברתית משמעותו גם כי מתן מקום לנושאים המצויים הרחק מהקונצנזוס יביא לסיכויי הצלחה נמוכים, ואולי אף יפגע בקידום זכויות הקהילה הגאה כמכלול.

שתי העמדות, זו הדורשת מקהילת הלהט"ב ומוסדותיה מחויבות למאבקים לשינוי חברתי של קבוצות אחרות (או להימנע מקידום שוויון זכויות ללהט"ב במוסדות שמקיימים אי-שוויון), וזו הדורשת מקהילת הלהט"ב ומוסדותיה להימנע ממעורבות בסוגיות המעוררות מורכבויות חברתיות שמקורן לא רק בנטייה המינית או זהות המגדרית של הפרט, סובלות מהשטחית יתר של מורכבות הפעולה הפוליטית בחברה רבי-גונית. לכך אפנה עתה.

2. האם יש בסיס נורמטיבי לגישה המכלילה?

הטיעון הבסיסי שביסוד הגישה המכלילה הוא שאין הצדקה נורמטיבית למאבק להשוואת זכויות אשר ירחיב את התחולה של מוסד חברתי, כך שהאפשרות של להט"בים לקחת חלק באותו מוסד חברתי תהיה שווה, אם המוסד החברתי עצמו פוגע בזכויות של קבוצות אחרות או של להט"בים²⁰ (על מנת לסבר את האוזן, אחדד ואציין כי במסגרת המוסדות אשר מתוארים לא פעם כמוסדות דכאניים מעצם טיבם נמצאים מוסד הנישואין, מוסד המשפחה, מוסד המדינה, שוק העבודה, בתי המשפט, בתי הסוהר וכדומה). גרסה רחבה אף יותר של גישה זו היא שישנה חובה פוזיטיבית לתמוך במאבקי זכויות אדם הדומים למאבקה של קהילת הלהט"ב.

ביחד אנחנו חזקות? על אחדות ופילוג בעשייה הפוליטית של קהילת הלהט"ב | חגי קלעי

על מנת שעמדה זו תוכל להתקיים, צריכות להתקיים שתי הנחות יסוד. הראשונה, הנחה של זהות או דמיון בתפיסות עולם ובמחויבויות חברתיות ופוליטיות של חברי וחברות הקהילה. במילים אחרות, ההנחה מבוססת על תפיסה של "קהילה עבה", קהילה שהיא אתר לגיבוש אידיאולוגי וזהותני משותף. על מנת לקבוע, במסגרת קו טיעון זה, את טיב המאמץ המשותף, יש לגבש הסכמה בסיסית באשר לשאלה אילו מוסדות חברתיים מקיימים דיכוי של קבוצות אחרות. הנחת היסוד השנייה, ההשקפה שמי שסובל מדיכוי שלו עצמו, מחויב מוסרית לזהות דיכוי של אחרים, וכי תנאי מוסרי להכרה בדרישתו של הפרט הלהט"בי לשוויון ולכבוד הוא הכרה, ואף תמיכה פעילה, מצידו של הפרט הלהט"בי במאבקן של קבוצות אחרות לקידום זכויותיהן. במישור המעשי, על מנת שיהיה לטענה זו תוקף, יש להראות כי כניסתם של חלק מחברי קהילת הלהט"ב למוסדות חברתיים קיימים, אכן הביאה לפגיעה בפועל בזכויות של מי שאינם יכולים להיכנס למוסדות חברתיים אלו, או לזניחת מאבקם של להט"בים אלו.

לגישתי, כפי שאסביר, הנחות המוצא הנורמטיביות אינן מחזיקות מים, כמו גם המסקנה הנובעת מהן. במסגרת זו, אף שוודאי יש קבוצות רבות בקהילה שמאופיינות בהסכמה עמוקה ורחבה לגבי מוסדות חברתיים שונים והפגיעה הנגרמת מכוחם לציבורים שונים, הרי שבקהילה כמכלול, על מאות אלפי חבריה וחברותיה, ודאי שאין הסכמה שכזו, ואין סיבה להניח שהשונות בתוך קהילת הלהט"ב נמוכה מזו שבציבור הכללי.

למעשה, התפיסה של הקהילה כאתר של משמעות קיבוצית היא תפיסה של "קהילה מדומיינת" כפי שהגדירה אנדרסון.²¹ קרי, מצב שבו רעיון משותף, הזוכה לביטוי בפרקטיקות תרבותיות וחברתיות שונות, יוצר תחושת שותפות וזהות בין חברי וחברות הקבוצה, תוך התעלמות מהשונות הרחבה בין הפרטים בקבוצה.²² למאות אלפי חברי וחברות הקהילה בישראל, וודאי שלעשרות מיליוני חברי וחברות הקהילה בעולם, אין מכנה משותף רחב. אפשר שישנם כאלו החולקים תרבות משותפת, מתמודדים עם שאלות משותפות או מחזיקים בעמדות מוסריות ופוליטיות משותפות. השונה ודאי רחב לא פחות מהדומה – בקהילה יש יהודים וערבים, מזרחים, אשכנזים, אתיופים ורוסים, דתיים וחילונים, עשירים ועניים, תושבי המרכז ותושבי הפריפריה וכיוצא בזה.

בהקשר זה, וכפי שהסברתי בעבר במקום אחר,²³ עצם היותה של קהילה משותפת "קהילה מדומיינת" ועצם העובדה כי הקטגוריות הבסיסיות "מין", "נטייה מינית" ו"זהות מגדרית" הן מלכתחילה תוצר של הבניה חברתית, לא הופכות את הקהילה לפחות אמיתית, או את מאמציה לשינוי חברתי לפחות מוצדקים. זאת, שכן קהילת הלהט"ב אינה קיבוץ של אנשים שהם "באמת" הומואים, לסביות, ביסקסואלים, טרנסג'נדרים ואינטרסקס. קהילת הלהט"ב היא קיבוץ של אנשים שפועלים למיגור המנגנון החברתי (שוודאי אינו "טבעי") שבמסגרתו מופעלות סנקציות על מי שחורגים מהמשולש ההטרונורמטיבי. קרי, "הקהילה הגאה" היא אתר לפעולה פוליטית משותפת המבקשת לפרק את המשולש ההטרונורמטיבי המקשר מין (זכר / נקבה), זהות מגדר (גבר / אישה) ונטייה מינית (הטרנסקסואל או הומוסקסואל) ומטיל סנקציות על כל מי שחורג מהמבנה הנורמטיבי, אם בשל אי-התאמה לרכיבי הזהות הנורמטיבית (קרי מי שאינו זכר-גבר-הטרנסקסואל או נקבה-אישה-הטרנסקסואלית) ואם בשל היעדר יכולת או רצון להיכנס למסגרות זהות קשיחות אלו, דוגמת פאנסקסואלים, ג'נדר-קוורירס, א-בינאריים וכדומה.²⁴ מטבע הדברים, פעמים רבות מי שמובילים את המאמץ לשינוי הם מי שמשלמים מחיר בשל אי-התאמתם למשולש ההטרונורמטיבי.

הבנה זו של קהילת הלהט"ב, כקבוצת אנשים הפועלים מתוך מחויבות לפירוק מנגנון הדיכוי המופעל על פרטים בחברה בשל תפיסת העולם ההטרונורמטיבית, מבחירה את הקושי בהצבת חסם

מפני השתתפות בפעולה המשותפת, בדמות דרישה להתחייבות להתנגדות לפירוק מנגנוני דיכוי אחרים. הקושי הנורמטיבי, בהקשר זה, הוא כפול.

ראשית, מבחינה פנימית, דרישה זו חורגת מהרעיון הנורמטיבי המכונן של קהילת הלהט"ב – מיגור המשולש ההטרונורמטיבי. על פי דרישה זו, תנאי לשותפות בקהילה הוא הימנעות מפעולה נגד מנגנון הדיכוי שעומד ביסוד קיומה של הקהילה, באתרים מסוימים בחברה (משמע, הסכמה באופן קטגורי לקיומם של מנגנוני דיכוי המופעלים נגד להט"בים במוסדות חברתיים שונים). פעמים רבות, הדרישה להימנע ממאבק במנגנוני דיכוי ואפליה המופנים נגד להט"בים חולשת על מוסדות חברתיים משמעותיים ביותר, ובפועל, משמעותה קבלה של אפליה ממוסדת ושיטתית של להט"בים בכלל ספרות החיים הציבוריות.

שנית, וזה העיקר – הצבת חסם זה מפני מי שמבקשים להיות חלק מקהילת הלהט"ב, בזמן שלא מוצבת דרישה מקבילה למי שמבקשים להיות בני ברית של קהילת הלהט"ב (בהנחה, שאין בה ממש, שניתן להציג קו גבול ברור בין מי ש"שייך" לקהילה ומי שמשמש "בן ברית"), או כלפי כלל הציבור, היא דרישה לא שוויונית, לא אתית ומפלה בבסיסה. הצבה של סטנדרט מוסרי אחד ללהט"בים, שהוא שונה מהסטנדרט המוצב לציבור הכללי, רק בשל העובדה שהראשונים משתייכים לקבוצה מוחלשת, אינה ראויה. בפשטות, מי שסבור שמוסד חברתי או אחר פסול מהיסוד בשל הפגיעה שהוא גורם לקבוצות שונות באוכלוסייה, מן הראוי שיציב את הדרישה להימנע מקידום זכויות באותו מוסד חברתי לכלל הגורמים שאיתם הוא משתף פעולה, לרבות אלו שנהנים מהפריבילגיות שמוסד חברתי זה מציע. כך, לדוגמה, אדם שחושב שמוסד הנישואין הוא כה פוגעני כלפי נשים, ועל כן לא ניתן לשתף פעולה עם מי שנוטלים בו חלק, צריך להימנע משיתוף פעולה לא רק עם להט"בים שמעוניינים לקבל את הזכויות שמוסד הנישואין מציע, אלא גם עם סטרייטים, שבפועל כבר מקבלים את הפריבילגיות הללו. ההבדל היחיד בין הטרנסקסואלים שנהנים מהזכויות המוקנות מכוח נישואין, לבין להט"בים שמבקשים ליהנות מאותן הפריבילגיות, הוא בפרקטיקות המיניות והמגדריות של שתי הקבוצות. פרקטיקות אלו אינן מקור נורמטיבי המצדיק הצבת רף מוסרי שונה לקבוצות השונות.

קושי זה הוא אף שמקעקע את הטענה כי יש פגם נורמטיבי בקידום שוויון זכויות של קבוצה מבין הקבוצות המשתייכות לקהילת הלהט"ב בשל החשש שהדבר יביא לפגיעה בסולידריות הפנים-קהילתית. כפי שאסביר להלן, כל זמן שקידום זכויותיה של קבוצה אחת אינו על חשבון קבוצה אחרת או נעשה תוך פגיעה בקבוצה אחרת, הדרישה מפלוני לוותר על שוויון זכות על מנת לכפות עליו סולידריות עם קבוצות אחרות בקהילה היא דרישה לא שוויונית במהותה. במילים אחרות, תנאי שבלעדיו אין כדי שדרישה מקבוצה לוותר על הפריבילגיות שלה תהיה ראויה הוא שהדרישה תופנה בצורה שווה למי שנהנה מהפריבילגיות האמורות, ולמי שאינו נהנה מהן ונדרש לוותר על הרצון לקבל אותן בצורה שוויונית. במבחן זה – האם אדם הדורש מקהילת הלהט"ב לוותר על הפריבילגיות שלה מפנה אותה דרישה ובאותה העוצמה אל עבר הציבור ההטרנסקסואלי, שכבר נהנה מהפריבילגיות הללו, חלק לא מבוטל של המבקרים נכשלים.

3. האם יש בסיס נורמטיבי לגישה המצמצמת?

מכאן, אם כן, אפנה לגישה החלופית, זו המבקשת מקהילת הלהט"ב הממוסדת להימנע מכל גילוי עמדה בעניין הקשור במנגנונים חברתיים המשפיעים על הפרט בשל מאפיינים נוספים שלו, לבר מנטייתו המינית או זהותו המגדרית (דוגמת לאום, עדה, מין, מוגבלות וכדומה). ביסוד גישה זו הטענה כי ההצדקה לפעילותה של קהילת הלהט"ב הממוסדת, שבשמה טוענים מנהיגי הקהילה

ביחד אנחנו חזקות? על אחדות ופילוג בעשייה הפוליטית של קהילת הלהט"ב | חגי קלעי

בשם הקבוצה כולה, הוא בפירוק מנגנוני דיכוי ואפליה על רקע נטייה מינית וזהות מגדרית. נקיטת עמדה ביחס למנגנונים חברתיים ומשפטיים אחרים, הפועלים על הפרט בשל מאפיינים בזהותו שאינם נטייתו המינית או זהותו המגדרית, חורגת מגבולות הלגיטימציה של הנהגת קהילת הלהט"ב. יתר על כן, הטלת הנטל על קהילת הלהט"ב (או נטילתו מרצון על ידי הנהגת הקהילה) לעסוק גם במנגנונים חברתיים המופעלים כלפי אנשים בין היתר בשל תכונות שאינן נטייה מינית או זהות מגדרית, תביא לאי־שוויון בין קהילת הלהט"ב לבין הקהילה הכללית. זאת, שכן ככל שאכן ישנו קושי עם מוסד חברתי מסוים, או שמתקיים מנגנון המפלה ציבורים רחבים בשל עדה, לאום, מעמד אזרחי וכיו"ב, הרי שהחובה לפעול נגדו חלה בצורה שווה על כלל הציבור, ואין מקום לדרישה מיוחדת מקהילת הלהט"ב לקדם את שינויו של מוסד חברתי זה או את מיגורה של האפליה. כך, לדוגמה, נשמעת הטענה, במסגרת גישה זו, כי יש למנוע ביטויים נגד הכיבוש במצעדי הגאווה, או שעל חברי כנסת ימנים להימנע מכריכת זהותם כחברי קהילת הלהט"ב עם זהותם ותפיסת עולמם הפוליטית הכללית.²⁵

מובן כי אין משמעותה של גישה זו, שלא יכולות להיות סוגיות רבות אחרות שבהן חלקים נכבדים של הקהילה מחזיקים בעמדות משותפות. אפשר שרבות מהקהילה אף מתנגדות לכיבוש. אחרות ודאי לוחמות למען זכויות בעלי חיים. סביר שלא מעט מחברי וחברות הקהילה מתנגדים לתפיסת עולם קפיטליסטית נאו־ליברלית ואחרים הם חסידי השוק החופשי. כל אלו מטרות שלהן ודאי שותפים חיצוניים רבים גם כן, וודאי שיש מקום לשיתופי פעולה בתוך הקהילה ומחוצה לה לקידום מטרות אלו. עם זאת, פעולות אלו אינן בהכרח קשורות בשיתוף הפעולה המכונן של הקהילה הגאה כקהילה פוליטית.

עם זאת, הקושי הנורמטיבי בגישה זו נובע מהדרישה כי הקהילה תפנה את מאמציה לקשיים הנובעים רק מזהות המגדר או הנטייה המינית. הגם שמיליטריזם, כיבוש, קפיטליזם או שוביניזם כשלעצמם כוללים מנגנונים רבים של פגיעה בזכויות אדם שאינם בינם לבין נטייתו המינית או זהותו המגדרית של הפרט דבר, והם משפיעים על אוכלוסיות רחבות ללא תלות בנטייה המינית או בזהות המגדרית, הם בה בעת כוללים מנגנונים של הדרה ואפליה המופנים רק כלפי מי שהוא להט"ב, וכן מנגנונים שבאופן תוצאתי משפיעים בעיקר על להט"בים. במסגרת זאת, הביקורת החריפה המוכרת כיום כ"פמיניזם של צמתים"²⁶ שנמתחה על ידי הפמיניזם השחור²⁷ והפוסט־קולוניאליסטי, וכישראל על ידי הפמיניזם המזרחי, ואשר רלוונטית ביותר לענייננו, לא הושתתה על תפיסה מוסרנית, שעל פיה על התנועה הפמיניסטית ככזו להשתתף בכל מאבק של זכויות אדם. היא הושתתה על הצבעה על האופן שבו נמנע הפמיניזם הלבן מזהויה מנגנוני אפליה ודיכוי על בסיס מין הייחודיים לקהילה הסובלת ממוחלשות כפולה ומהתמודדות עימם.²⁸ ההתמודדות של הארגונים הפמיניסטיים רק עם מנגנוני דיכוי המופעלים על נשים לבנות, וההתעלמות ממנגנוני דיכוי המופעלים על נשים שאינן לבנות, היא בפועל אשרור של אפליה ודיכוי על בסיס מין.

ביקורת זו נכונה גם לענייננו. כך למשל, הרף הראייתי הגבוה, שכמעט לא ניתן לעמוד בו, שמציבים בתי משפט בישראל להכרה בפליטות הנובעות מרדיפה על רקע נטייה מינית, הוא פגיעה המושתתת על ההיררכיה שבין נטייה מינית הטרנסקסואלית להומוסקסואלית,²⁹ ומהחשדנות המתמדת של המשפט בכנות הזהות ההומוסקסואלית.³⁰ חשדנות זו הובילה, לדוגמה, לאחרונה לקביעה כי עצם העובדה שלאישה הייתה מערכת יחסים עם גבר שוללת את טענתה למקלט בשל נטייה מינית לסבית או בייסקסואלית.³¹ רף גבוה זה הופך לכמעט בלתי עביר מקום שבו משתלב ציר הלאומיות בתמונה, נוכח פרשנותה של ישראל את אמנת הפליטים כקובעת החרגה גורפת של פלסטינים. בשל פרשנות זו, במקרים של מבקשי מקלט להט"בים פלסטינים הסובלים ממוחלשות משולשת בהיותם

הומואים וגם מבקשי מקלט וגם פלסטינים, אין כמעט כל סעד אפקטיבי.³² לדינונו, פגיעה זו על רקע נטייה מינית של מבקשי מקלט אינה שונה מאי-הכרה במשפחה הלהט"בית או מהצבת רף ראייתי גבוה יותר להוכחת אפליה בשוק העבודה מאשר להוכחת פגיעות אחרות בעובדים. המהלך הגורס כי מאחר שיש למבקשי מקלט קשיים שאינם מושתתים על זהות מגדרית ונטייה מינית ניתן שלא לגבש עמדה כלל כאשר הם נפגעים על רקע זהות מגדר ונטייה מינית, הוא מהלך הסותר את תכליתה הפוליטית המשותפת של הקהילה מלכתחילה. במילים אחרות, ניתן לפצל את השאלה לשתי שאלות משנה – מה הרף שיש להציב לבחינתה של בקשת מקלט, והאם מוצב רף שונה למבקשי מקלט הטרוסקואלים ולהט"בים. בעוד שסביר שהתשובה לשאלה הראשונה מצויה במחלוקת זהה בציבור הכללי ובקהילת הלהט"ב, ישנו קושי מובנה ואינהרנטי מהתעלמות של הקהילה הלהט"בית ממצב שבו נטל נוסף מוטל על מבקש המקלט אך ורק בשל נטייתו המינית או זהותו המגדרית.

הווה אומר – הכשל המוסרי שבעמדה זו נובע מכך שהיא כוללת בתוכה, מניה וביה, אפליה בין חברי וחברות הקהילה הלהט"בית. עמדה זו משמעותה דרישה כי קהילת הלהט"ב תסכים להמשך קיומם של מנגנונים המפלים אנשים בשל נטייתם המינית או זהותם המגדרית, למול מי שנמצא באותו המצב בדיוק ואינו להט"ב. יתרה מכך, במישור הפנים-קהילתי, דרישה זו מדירה מהקהילה את מי שמושפעים ממערכי דיכוי המבוססים על השילוב בין נטייתם המינית או זהותם המגדרית לבין מאפיינים אחרים שלהם. כמו כן, דרישה זו אף מדירה מהקהילה את מי שמבקשים לפעול לקידום תפיסת עולמם מבלי להתכחש לנטייתם המינית או לזהותם המגדרית או להסתירן (אם בפעילות בתוך הקהילה, דוגמת הצפת עמדות אידיאולוגיות שונות במצעדי הגאווה, ואם במסגרת פעילות במוסדות אחרים).³³ יודגש, בהקשר זה, הקריאה ל"דה-פוליטיזציה" אינה אלא, פעמים רבות, כסות לקריאה להדרתן של קבוצות שאינן הגמוניות מהשיח הקהילתי, שכן היא אינה מופנית (ודאי שלא באותה עוצמה) כלפי מי שבר כבוד עם פעילותו וזהותו הלהט"בית פועל לקידום ערכים הגמוניים (ודי בהתבוננות על הייצוג הענף של מפלגות המרכז באירועים קהילתיים כדי ללמד עד כמה מלאכותי הניסיון להפריד בין סוגיות שהן להט"ביות "טהורות" לבין כאלו הקשורות במאפיינים אחרים של הפרט ובעמדותיו הפוליטיות והאידיאולוגיות).

בהקשר זה, ודאי שיכולים להיות מצבים שבהם דעתו של אדם בעניין זה או אחר תהיה כה קיצונית, עד שהיא תצדיק את שיפוט כלל מעשיו מבעד לאותה דעה, וסירוב גורף לשתף עימו פעולה. קו גבול זה, שלאחריו הופך כל שיתוף פעולה עם אחר לפסול מהיסוד בשל עמדה שבה אותו אחר מחזיק, הוא קו גבול אישי. עם זאת, הצבת רף שונה בין להט"בים או פעילים להט"בים, לבין מי שאינם מקדמים את זכויות הקהילה הגאה או קשורים אליה, היא כשלעצמה, לשיטתי, לא אתית ולא ראויה. אם דעותיו של אדם בתחום זה או אחר הן כה קיצוניות עד שלא ניתן לשתף איתו פעולה כלל, אין זה משנה, לעמדתו, אם הוא שייך לקהילת הלהט"ב אם לאו. עוד אציין בהקשר זה, כי הגם שמוכן שישנם מצבים שבהם עמדות מסוימות יצדיקו סירוב גורף לשתף פעולה עם אדם זה או אחר, כעניין פרגמטי פסילת האפשרות לשתף פעולה עם פלוני רק בשל העובדה ששיתוף הפעולה בהקשר הלהט"בי יכול בעקיפין לתת לגיטימציה לאותו אדם, ודאי שצריכה להישמר למקרים קיצוניים ביותר.

לסיכום חלק זה, ממש כפי שישנו קושי מוסרי בדרישה שמי מחברי קהילת הלהט"ב יוותר על שוויון במוסד חברתי זה או אחר רק מהטעם שאותו מוסד בכללותו פוגע בזכויות של קבוצות אחרות (למעט אם הדרישה מופנית באותו האופן ובאותה העוצמה כלפי מי שכבר נהנים מהפריבילגיות של אותו מוסד חברתי) כך ישנו קושי בטיעון הנורמטיבי כאן. זאת, שכן משמעותה של הטענה הנורמטיבית המתמקדת רק במקרים שבהם הסיבה היחידה לפגיעה בפרט היא בשל נטייתו המינית או

ביחד אנחנו חזקות? על אחדות ופילוג בעשייה הפוליטית של קהילת הלהט"ב | חגי קלעי

זהותו המגדרית, היא התנערות של קהילת הלהט"ב מהבטחת שוויון במוסדות חברתיים שבמסגרתם פועלות (מרצון או שלא מרצון) קבוצות לא הגמוניות.

4. במה ראוי שתעסוק קהילת הלהט"ב – המישור הנורמטיבי

כפתח הדברים עמדתי על כך שמבחינה פוליטיבית, קהילות להט"ב ביות ברחבי העולם עוסקות בסוגיות דומות. מכך, כמובן, לא נובעת המסקנה כי אלו הסוגיות שראוי שקהילת הלהט"ב תעסוק בהן (הגם שהדבר יכול ללמד כי קהילות שונות, בחברות שלהן מוסדות חברתיים שונים, הגיעו למסקנות דומות באשר למאבקים שאותם ראוי שיובילו). עוד עמדתי על כך שהמונח "קהילת הלהט"ב" הוא מונח חמקמק כשלעצמו. זאת, שכן אין מדובר בקבוצה של אנשים המכירים אלו את אלו, וודאי שאין לקבוצה זו מכנה משותף רחב.

מהי, אם כן, קהילת הלהט"ב? הקבוצה המורכבת מהומואים, לסביות, ביסקסואלים, טרנסג'נדרים וכיו"ב היא קבוצה שנוצרה בגלל תפיסות הטרונורמטיביות של ההגמוניה החברתית. קהילת הלהט"ב היא תמונת הראי – כוח ציבורי, פוליטי ומשפטי שדוחה את ההנחה העומדת ביסוד התפיסה הטרונורמטיבית, על פיה חריגה מהתפיסה המקובלת של הלימה בין מין-זהות מגדר-נטייה מינית מצדיקה יחס שונה לפרט. בפשטות, לקהילת הלהט"ב הממוסדת אין זכות קיום אלא לצורך המאבק בתפיסה שאדם הוא פחות ערך בשל נטייתו המינית או זהותו המגדרית. מאבק זה, באי-השוויון בין פרטים בשל אי-הלימה למשולש הטרונורמטיבי, הוא האמנה החברתית של קהילת הלהט"ב. על יסוד זה, כפי שהראיתי, אין תוקף מוסרי לדרישה מקהילת הלהט"ב הממוסדת לקבל מציאות שבה להט"בים הם פחותי זכויות במוסד חברתי קיים, אלא אם כן נלווית לה דרישה זהה בעוצמתה לביטול המוסד החברתי כולו, והמחיר המוטל על מי שנהנים מהפריבילגיות של אותו מוסד חברתי הוא זהה. בדומה, אין תוקף מוסרי לדרישה מקהילת הלהט"ב הממוסדת (וודאי שמהפרט הלהט"בי) לקבל מציאות שבה קיימים מנגנונים הפוגעים בלהט"בים, רק מהטעם שעל מנת שהפגיעה תתרחש, על הנפגע להשתייך לקבוצה מוחלשת נוספת.

לשאלה "במה ראוי שתעסוק קהילת הלהט"ב" ניתן להשיב, אם כן, במישור הנורמטיבי, כך: העיקרון המכונן, שעל יסודו כוננו קהילת הלהט"ב ומוסדותיה, הוא המחויבות של כלל הקהילה להיאבק בכל מגווני דיכוי, על תצורותיהם השונות בהקשרים שונים, שבסיסם הבחנה על רקע מין, נטייה מינית וזהות מגדרית. זוהי האמנה הפוליטית והאתית שעליה מושתתת הקהילה מלכתחילה. מוסדות הקהילה שואבים את סמכותם לדבר בשם הומואים, לסביות, ביסקסואלים, טרנסג'נדרים ונוספים מהעיקרון שחריגה מהמשולש הטרונורמטיבי אינו מצדיק יחס שונה לפרט למול מקבילו שעומד במוסכמות הטרונורמטיביות. את סמכותם זו חובה על מוסדות הקהילה והנהגתה להפעיל בשוויון. התעלמות מכוונת (או עצימת עיניים) מנטל עודף המוטל על להט"בים במוסדות חברתיים שונים בשל נטייתם המינית היא פעולה החותרת תחת יסודות שיתוף הפעולה הפוליטי ומפלה בין להט"בים שונים. משכך, לגישתי, ציפייה שקהילת הלהט"ב הממוסדת תימנע מעיסוק במוסד חברתי שבו היחס ללהט"בים ולמי שאינם להט"בים אינו שוויוני מהטעם שהמוסד החברתי עצמו שנוי במחלוקת, אינה ציפייה ראויה, למעט במקרים חריגים ולמעט אם ישנה ציפייה שווה בעוצמתה ממי שנהנה מהפריבילגיות של אותו מוסד חברתי לוותר עליהן. בדומה, ציפייה שקהילת הלהט"ב תימנע מעיסוק במוסדות חברתיים ובפרקטיקות הקשורים באוכלוסיות לא הגמוניות, ושבהם ישנו יחס שונה ללהט"בים ולמי שאינם להט"בים רק מפני שקיימת מחלוקת ציבורית הקשורה במתחים חברתיים אחרים בקשר עם אותו מוסד חברתי או פרקטיקה, אף היא אינה ראויה. להיפך, מחובתה של קהילת הלהט"ב לעסוק בשוויון הזכויות של קבוצה זו, הסובלת ממוחלשות כפולה, שאם לא כן

משמעות הדבר תהיה קיומה של אפליה בתוך קהילת הלהט"ב הממוסדת כלפי מי שבשמה מבקשת הנגהת הקהילה לפעול.

ג. יוזמות מקבילות, יוזמות מתחרות ויוזמות מתנגשות – קביעת סדרי עדיפויות והקצאת משאבים

בפרק הקודם בחנתי את השאלה הנורמטיבית, במה ראוי שקהילת הלהט"ב תעסוק. לצד השאלה הנורמטיבית, לכל אחת מהגישות שנדונו יש גם מישור מעשי, והצדדים לדיון זה פעמים רבות מאמינים, בלהט, כי כל עמדה השונה מעמדתם תביא לפגיעה בקידום האינטרסים בפועל של קהילת הלהט"ב. כך, המצדדים בגישה המכלילה יבקרו יוזמות לקידום שוויון זכויות במוסדות פריבילגיים והגמוניים. המצדדים בגישה המצמצמת יבקרו יוזמות למיגור אפליה של קבוצות הסובלות ממוחלשות כפולה. אפנה לבחינת טיעון מעשי זה בפרק הנוכחי. ראשית, אעמוד על השאלה האם יש הצדקה לבקר יוזמה אישית או מקומית של להט"בים לקידום זכויותיהם במוסד חברתי מסוים, יוזמה שאינה גוזלת ממשאביה הסימבוליים או המטריאליים של קהילת הלהט"ב ואינה פוגעת בזכויות של קבוצות אחרות בקהילה, פעולה שאותה אכנה "יוזמה מקבילה".

לאחר מכן, אפנה למקרה המורכב יותר, שבו קבוצות שונות בקהילה מתחרות על סל משאבים מוגבל ("יוזמות מתחרות"), ולמקרה המורכב אף יותר – שבו קידום זכויותיה של קבוצה אחת עלול לפגוע בזכויותיה של קבוצה אחרת ("יוזמות מתנגשות"). בהקשר זה, אעמוד על ההצדקות הנפוצות השונות לקביעת אופן הקצאת המשאבים בקהילה, כמו גם על הקשיים שבהצדקות אלו.

1. יוזמות מקבילות

האם ישנה הצדקה לביקורת על מי שמקדם יוזמה אישית או מקומית לשוויון זכויות, על יסוד משאביו שלו, ושאינו משפיע על אחרים? האם ישנה הצדקה לביקורת על מי שמקדם יוזמה אישית או מקומית לשוויון זכויות, על יסוד משאבים שהוקצו לצורך זה ושלא ניתן היה להקצותם למאבקים אחרים של הקהילה?

המחזיקים בגישה המכלילה, ישיבו לשאלה זו פעמים רבות בחיוב. עם זאת, משדחינו את הבסיס הנורמטיבי שביסוד הגישה המכלילה, התשובה לשאלה זו היא, לגישתי, בשלילה. הנחת המוצא, כך נדמה בעיניי, היא שמקום שבו עומדת הפעולה הציבורית של הפרט בשני תנאים אלו (איי-השפעה על מאבקים אחרים ושימוש במשאבים אישיים) לא ניתן למתוח ביקורת של ממש על פעולתו. הומו יהודי, אשכנזי ועשיר המשלם מכספו למימון מאבק משפטי באפליה בקאנטרי קלאב בו הוא חבר אינו מרע את מצבם של שאר חברי וחברות הקהילה וספק אם הוא גוזל משהו ממשאבים המופנים למאבקים שלהם. אכנה יוזמה מסוג זה "יוזמה מקבילה". תת-משפחה של יוזמות אלו הן יוזמות בעלות השלכה חיובית עבור חלקים אחרים של הקהילה. מאבקים רבים, בחיי היום-יום, הם כאלו – יוזמות מקומיות המתעוררות מהשטח ושנאשים פרטיים בוחרים להקדיש להן את זמנם. לדוגמה, נדמה כי החלפת ציור שמתאר אישה עם עגלה שנאלצת לעבור מהמדרכה לכביש, לציור שבו יופיעו מגוון של משפחות עם עגלות – אינה הסוגיה הבערת ביותר למרבית חברות וחברי קהילת הלהט"ב. בדומה, רבים ורבות ודאי פועלים להבטיח כי בסביבת מגוריהם יינתן ביטוי לשוויון מגדרי, כי בגני הילדים יהיו ספרים שבהם משפחות להט"ביות, ועוד איין-ספור יוזמות חיוביות אחרות. כל היוזמות הללו, כל עוד מקורן בפרט, והן מקודמות על יסוד משאביו, ספק אם ניתנות לגינוי, גם אם אינן מתייחסות לכלל חלקי הקהילה, ואפילו אם הן מקדמות את שוויון הזכויות של החלקים הפריבילגיים ביותר שלה.

ביחד אנחנו חזקות? על אחדות ופילוג בעשייה הפוליטית של קהילת הלהט"ב | חגי לעלי

באופן כמעט מפתיע, פעמים רבות דווקא יוזמות כאלו זוכות לביקורת חריפה ביותר, כיוזמות פריבילגיות, על יסוד הציפיה (המוקשה) מהפרט לוותר על העניין שתפס את תשומת ליבו, ובמקום זאת להקצות את משאביו האישיים לטובת יוזמות בעלות חשיבות רבה יותר לקהילה.³⁴ בפרק הקודם דחיתי את הטענה כי ישנה הצדקה נורמטיבית לדרישה מלהט"בים לוותר על מאבקים "פריבילגיים". כעת, אבקש לגשת להיבט המעשי של דיון זה.

במסגרת זו, ניתן לחלק את הביקורת, ששורשיה הרעיוניים בגישה המכלילה, לשלושה רכיבים. הרכיב האחד הוא כי קידום מאבקים של אוכלוסיות חזקות באופן יחסי בקהילת הלהט"ב יביא לפגיעה בסולידריות של אוכלוסיות אלו עם אוכלוסיות מוחלשות מהן. הרכיב השני הוא כי קידום מאבקים של אוכלוסיות חזקות באופן יחסי בקהילת הלהט"ב יביא לפגיעה בנכונות הציבורית הכללית לקדם את עניינן של אוכלוסיות מוחלשות בקהילת הלהט"ב. והרכיב השלישי הוא כי בפועל, ישנו קושי להפריד בין המשאבים האישיים לאלו הקהילתיים, בפרט מקום שבו עסקינן במשאבים סימבוליים. האם מאבק להשוואת זכויות במוסדות חברתיים שאינם פתוחים לכלל קהילת הלהט"ב או שאינם מתאימים לצרכיה, יביא להזנחת מאבקים של קבוצות שאינן יכולות או רוצות לקחת חלק במוסדות חברתיים אלו (הן בשל היחלשות הסולידריות הפנים-קהילתית והן בשל היחלשות הנכונות של הציבור הכללי להירתם לשינוי החברתי)? כפי שנדון לעיל, מבחינה נורמטיבית, דרישה זו הנגזרת מהגישה המכלילה לוותר על פריבילגיות בשם הסולידריות, אינה ראויה אם אינה מופנה גם לציבור הרחב הנהנה מפריבילגיות אלו. עם זאת, אף לו הייתה לטענה זו הצדקה נורמטיבית, אין לה ביסוס אמפירי (ובהקשר זה, הנטל להוכיח את הטענה צריך להיות מוטל על המבקרים, משהם מבקשים למצוא פגם בניסיונו של אדם לצמצם את הפגיעה בו עצמו בשל השפעה על קבוצות אחרות). בהקשר זה, למיטב ידיעתי אין בישראל מחקר כלשהו המלמד כי יש ממש בטענה זו. גם בספרות מחוץ לישראל, ככל שידעתי משנת, אין הוכחות לכך שהצלחה של מאבקים לשוויון זכויות במוסדות חברתיים פריבילגיים הביאה לפגיעה במאמצים לקידום זכויות של מי שאינם יכולים או רוצים ליהנות מאותם מוסדות חברתיים.

הדברים נכונים גם ביחס לקריאה, מבית המדרש של הגישה המצמצמת, להימנע מפעילות לקידום מאבקים להט"ביים של קבוצות הסובלות ממוחלשות כפולה בשל החשש מפגיעה בסולידריות הפנים-קהילתית או בתמיכה של הציבור הרחב. לצד הקושי הנורמטיבי בעמדה זו, שנדון לעיל, הנטל להראות כי אכן צפויה פגיעה שכזו צריך להיות מוטל על הטוענים לכך, ולמיטב הידיעה אין כיום כל ביסוס אמפירי לטענה זו.

למעשה, התבוננות על הפעילות הפוליטית, הציבורית והחברתית של קהילת הלהט"ב בישראל מביאה למסקנה הפוכה. המאבק הלהט"בי מקיים הליך שיטתי של הרחבת גבולותיו. המחויבות של קהילת הלהט"ב כיום לזכויות הקבוצות המוחלשות בה, ודאי אינה פחותה מזו שהייתה לפני עשר ועשרים שנים, חרף השיפור הניכור בזכויות של הומואים ולסביות. המאמץ הפנים-קהילתי לזהות ולאפיין את הצרכים השונים של תת-הקבוצות בקהילת הלהט"ב לא פחת (ולהיפך) והזכויות במוסדות חברתיים מסוימים של קהילת הלהט"ב לא הביאו לדעיכת העניין הציבורי בסוגיה. ברומה, אין כל אינדיקציה שהמאבק לשוויון זכויות ללהט"בים פלסטינים, מבקשי מקלט להט"בים או כל קבוצה אחרת, פגע במאמציה של קהילת הלהט"ב כמכלול. חשוב להדגיש – אין בכונתי לטעון כי נורמליזציה של חלקים מסוימים בקהילת הלהט"ב לא יכולה אף פעם להביא להזנחה של חלקים אחרים של הקהילה, וכפי שידון להלן, למוסדות הקהילה יש מחויבות, לשיטתי, להביא לקדמת הבמה את הקולות שאינם זוכים לביטוי בשיח הציבורי והפנים-קהילתי. כל שבכונתי לטעון בשלב זה, הוא כי ביקורת על יוזמות פרטיות, על חשבון משאבים אישיים, בטענה לפגיעה בסולידריות,

היא ביקורת שספק רב אם יש לה בסיס עובדתי כלשהו. סקירת היקף המאבק לקידום זכויות של גורמים מוחלשים בקהילת הלהט"ב, אשר בעבר כלל לא נתפסו כחלק ממנה, יכולה ללמד דווקא על מגמה הפוכה. בהמשך לכך, הדברים נכונים גם בכל הנוגע לקשב הציבורי. כיום, הנכונות הציבורית לקבל מאבקים של "שוליים" בקהילת הלהט"ב, דוגמת מאבקם של טרנסג'נדרים (לרבות מי שלא ביצעו מעבר פיזיולוגי) גבוהה בהרבה מזו שהייתה לפני עשר או עשרים שנים.

האתגר המשמעותי יותר הוא קביעת קו הגבול שבין משאבים אישיים ובין משאבים קהילתיים. במסגרת זו, חלק בלתי מבוטל מהתקציבים המופנים לקהילת הלהט"ב הם תקציבים ייעודיים, בין שמדובר במשאבים שמקורותיהם פרטיים (דוגמת שעות התנדבות, שימוש במעמד ציבורי לקידום אג'נדה וכדומה) והם מוקצים למטרה מסוימת, ובין שמדובר בתקציבים ציבוריים למטרה מוגדרת מראש (דוגמת תקציבי מצעד הגאווה, תקציבים לעידוד תירות גאה וכדומה). אתגר זה מתעצם כאשר מדובר במשאבים שאינם מדידים, דוגמת הון סימבולי, כח תקשורתי או השפעה פרלמנטרית. בקשר למשאבים אלו, לא זו בלבד שקשה לשים את קו הגבול שבין האישי לקהילתי, אלא שקשה גם לדעת האם השימוש במשאב מביא להתכלותו, או להיפך, דווקא עיסוק מרובה בעניינים להט"ביים מביא להיכרות נרחבת יותר עם הסוגיות השונות ומגדיל את סל המשאבים העומד לרשות קהילת הלהט"ב (ובשיח הפופולרי – האם מצעד הגאווה תורם גם לקידום החלקים המוחלשים בקהילת הלהט"ב, או שמדובר בעלה תאנה ציבורי המשמש למחיקת הצרכים האמיתיים של הקהילה בפסטיבל חגיגי). קושי זה הוא קושי לא מבוטל. הוא מתעצם פעמים רבות מאחר שאין דרך אפקטיבית לברוק האם באמת יכולה הייתה הנהגת הקהילה להשפיע על הקצאת המשאבים אם לאו, וכן ישנו קושי לדעת האם באמת קידום יוזמה הממוקדת בזכויות קבוצות הגמוניות באופן יחסי בקהילת הלהט"ב היא על חשבון משאבים לקידום יוזמות לטובת אוכלוסיות מוחלשות יותר בקהילת הלהט"ב או שלהיפך. בהקשר זה, מובן כי לא ניתן לתת תשובה כללית המאפשרת זיהוי ברור של קו הגבול בין משאבים אישיים למשאבים קהילתיים, מחוץ להקשר קונקרטי. מכל מקום, שאלה זו ודאי צריכה להנחות את מקבלי ומקבלות ההחלטות בקהילה, בבואם לדרון ביוזמות שונות המצויות על סדר היום הקהילתי ולאפיינן.

על רקע זה אפנה, אם כן, לאתגר המורכב יותר, בראייתי – האתגר של תעודף מאבקים מקום שבו המשאבים הזמינים ליוזמות השונות הם מוגבלים.

2. הקצאת משאבים ותעודף מאבקים

לו היו משאבים בלתי מוגבלים לקהילת הלהט"ב, ניתן היה לסיים את דיוננו בשלב הנורמטיבי. על קהילת הלהט"ב הממוסדת היה להיאבק בכל מנגנון שנותן ערך פחות לאדם בשל אי-התאמה למשולש הטרנזנורמטיבי. אולם, בפועל, משאביה של קהילת הלהט"ב מוגבלים ביותר. הפנטזיה על האדם הבודד המוביל מאבק עד לניצחון בבג"ץ רחוקה מלהיות נכונה, וניתן למנות כיום על יד אחת את ההליכים המשפטיים או את המהלכים הפרלמנטריים שנוהלו במלואם על ידי אנשים פרטיים ללא שום סיוע מארגוני הקהילה או מגוף אחר שעוסק בין היתר בקידום זכויות קהילת הלהט"ב. המקרה השגור יותר הוא המקרה של יוזמות מתחרות. חלק לא מבוטל מהפעילות הציבורית לקידום זכויות קהילה נעזרת במשאבים קהילתיים. משאבים אלו אינם רק משאבים כלכליים. הפנאי שיש לנבחרות ונבחרי ציבור לקדם פעילויות הקשורות לקהילה, ההון הסימבולי של ארגוני הקהילה, התשתיות הארגוניות וכדומה, כולם מוגבלים (הגם, שכאמור, שאלת גבולותיהם היא שאלה מורכבת). במצב זה נדרשת הנהגת הקהילה להכריע כיצד יוקצו משאביה ולאן תפנה את מאמציה. קרי, יוזמות מתחרות הן אפשרויות פעולה מקבילות, שכל אחת מהן תתרום לצמצום הפגיעות

ביחד אנחנו חזקות? על אחדות ופילוג בעשייה הפוליטית של קהילת הלהט"ב | חגי קלעי

הנגרמות לחברי וחברות הקהילה הגאה, ושכל אחת מהן דורשת ממשאביה המשותפים של הקהילה הגאה באופן שמחייב לתעדף ביניהן.

בפני אתגר מורכב אף יותר ניצבים מקבלי ומקבלות ההחלטות בקהילת הלהט"ב במקרה של יוזמות מתנגשות, קרי, מקום שבו מבקשים חלק מחברי הקהילה זכויות במחיר פגיעה בחלקים אחרים של הקהילה. באופן מדויק יותר, זהו מצב שבו לצורך פירוק מנגנון אחד, אמיתי או מדומיין, של דיכוי על רקע נטייה מינית וזהות מגדר, נדרש אשרור או כינון של מנגנוני דיכוי אחרים על רקע זה. על מנת להבהיר את המתחים שמתעוררים בסוג מקרים אחרון זה, אציג שלוש דוגמאות (מבלי להציע להן, בשלב זה, פתרון). דוגמה ראשונה למקרה של יוזמות מתנגשות היא הוצאתה של הגדרת הדיספוריה המגדרית (מצב של אי-הלימה בין המין שאליו אדם שויך בילדותו לבין זהות המגדר שלו) מגדרי המצבים הנפשיים המצדיקים זכאות לקצבה בביטוח הלאומי. החלטה שכזו יכולה להיות בעלת משקל סימבולי משמעותי מאוד ושלב בדה-פולוגיזציה של דיספוריה מגדרית, ובה בעת לפגוע דווקא בחברות וחברי הקהילה הטרנסית העניים ביותר. קרי, במקרה זה האינטרסים של חברי וחברות הקהילה הטרנסית ממעמדות כלכליים שונים אינם מתיישבים בהכרח האחד עם השני. דוגמה שנייה, שנדונה בהרחבה בספרות ובשיח הקווירי בישראל, היא המקרה של העמדת גבר טרנסג'נדר לדין פלילי מקום שבו לא גילה את זהותו המגדרית לפני קיום יחסי מין. הגנה על האוטונומיה והפרטיות של צד אחד ליחסי המין, משמעותה פגיעה באוטונומיה ובפרטיות של הצד האחר. במקרה זה, יחסי הכוח הכלליים בחברה מעמידים לרוב את האישה בעמדת המוחלשת בכל הנוגע ליחסי המין. עם זאת, הצבת דרישה של גילוי זהות המגדר מאששת דעות סטראוטיפיות, פוגעת בלב ליבתה של האוטונומיה של טרנסג'נדרים, ומדיפה ניחוח חריף של להט"בופוביה (משעל דרך הכלל, נדירים המקרים שבהם מועמד אדם לדין פלילי בגין אי-גילוי מלא של פרטים על אודותיו לפני קיום יחסי מין).³⁵ אותו הקושי ממש יכול להתעורר במצב שבו יחסי הכוחות החברתיים הפוכים (למשל, ביחסי מין בין אישה טרנסג'נדרית לפרטנר) או במקרים שבהם אי-הגילוי הוא של מאפיינים אחרים, דוגמת נשאות HIV. דוגמה שלישית, מתחים מסוג זה התעוררו במקומות שבהם התבקשה קהילת הלהט"ב לגבש עמדה לגבי הליכים הקשורים לגילוי נטייתו המינית של אדם ללא הסכמתו (אאוטינג). במקרים אלו ישנו מתח ברור בין הצורך בנראות להט"בית ככלי פוליטי וחברתי, ובין האוטונומיה של הפרט ורצונו להימנע מהמחיר (האמיתי או המדומיין) הכרוך בהיות נטייתו המינית גלויה לכול.³⁶

לשאלה אילו שיקולים ראוי, לגישתי, לשקול במסגרת קבלת החלטות על תעדוף בין יוזמות והקצאת משאבים אפנה עתה. ראשית, אתיחס לשני מערכי שיקולים הזוכים פעמים רבות לקדמת הבמה, ואשר יש לתת להם, לשיטתי, משקל פחות במסגרת הליך קבלת ההחלטות הקהילתי, והם השיקול הדמוקרטי (מה רוצה הרוב בקהילה), והשיקול הפרגמטי (מה המאבק שסיכוייו, לכאורה, מיטיביים). לצד זאת, אבקש להציג שני שיקולים נוספים שיש לתת להם משקל במסגרת הליך קבלת ההחלטות, והם השיקול של עוצמת הפגיעה, והשיקול האנטי-הגמוני.

א. השיקול הדמוקרטי

האם די בשיקול של הכרעת הרוב כדי לנמק תעדוף יוזמות והקצאת משאבים בקהילת הלהט"ב? או שמא סובלת קהילת הלהט"ב מחסכים דמוקרטיים, המאפיינים את כלל הציבור כמו גם חסכים דמוקרטיים ייחודיים לה, המצדיקים את צמצום המשקל של ההצדקה הרוכנית? כפי שנראה, קהילת הלהט"ב מאופיינת בחסכים דמוקרטיים, המצדיקים מתן משקל מופחת לשיקול הדמוקרטי להקצאת משאבים ותעדוף יוזמות.

בראש ובראשונה, חלוקת הכוח בקהילת הלהט"ב, באופן מובנה, לא יכולה להיות שוויונית, שכן גודלן של האוכלוסיות השונות שנקשרו זו בזו במסגרת הקהילה אינו דומה. הכרעה על פי רצון הרוב, באופן מובנה, תותיר מאחור את הקבוצות הקטנות יותר בקהילת הלהט"ב, ותקצה משאבים בחסר לקבוצות אלו.

קושי שני בשיקול הדמוקרטי נובע משעתוק מבני כוח חברתיים כלליים לתוך מוסדות הקהילה (קרי, יחסי הכוח בתוך הקהילה מושפעים מחלוקה לא שוויונית של משאבים מטריאליים וסימבוליים בחברה בכללותה על רקע מין, לאום, עדה וכיו"ב). מבני כוח אלו מדירים דווקא את הקהילות המוחלשות ביותר בקהילת הלהט"ב. בהקשר זה, בשנים האחרונות חל שינוי של ממש בהנהגה של ארגוני הקהילה הוותיקים, בין היתר על רקע הביקורת על רוב של גברים, יהודים, אשכנזים ובעלי הכנסה גבוהה יחסית בהנהלות של גופים אלו. עם זאת, במקביל, החלו מתגבשים בשנים האחרונות גופים המשמשים במידה רבה תחליף לארגוני הקהילה המסורתיים, דוגמת ארגונים שפונים מראש דווקא לקבוצות ההגמוניות יותר בקהילה, דוגמת גברים³⁷ או משרתים בצבא.³⁸ לצד זאת, גופים מוסדיים החלו פותחים שעריהם ללהט"בים, במסגרת תאים סטודנטיאליים, תאים מפלגתיים או במסגרת השתתפות ישירה כבעלי תפקידים (דוגמת חברי כנסת וחברי מועצה ברשויות מקומיות). ההטיה של גופים אלו לטובת ההגמוניה, ממילא משפיעה גם על השאלה אילו להט"בים מצליחים להתמנות לתפקידים אלו, ויוצרת נוכחות מוגברת של החלקים החזקים בקהילה באופן יחסי במוקדי הכוח השונים בחברה.

לאילו נוסף רובד שלישי של הדרה – ייחודי לקהילת הלהט"ב – הנובע מהיות חלקים נרחבים של הקהילה בארון. קבוצה זו, של מי שמצויים בארון, היא קבוצה שבאופן מובנה וקבוע אינה יכולה להיות חלק אפקטיבי בתהליך קבלת ההחלטות. למותר לציין כי יכולה להיות שונות ביכולת של חברי קהילות שונות לצאת מהארון, שונות המחריפה עוד יותר את החסך הדמוקרטי.

חסך דמוקרטי זה, שהוא בעל מאפיינים ייחודיים בהקשרה של קהילת הלהט"ב, אבל קיים במתכונות שונות בקהילות רבות הפועלות לשינוי חברתי, אין משמעותו שיש להתעלם מהשיקול הדמוקרטי. כך, ודאי שאם ישנם שני נושאים בעלי חשיבות דומה, אשר קידום אחד ישפר את מצבם של אלפים, בעוד שקידומו של האחר יסייע לאנשים בודדים בלבד, יש לתת משקל לרצון הרוב בהקצאת המשאבים (לרוב – לרצון הרוב המשוער, שכן לא מתקיים הליך של הצבעה סדורה על סדרי עדיפויות). בדומה, גם במציאות שבה קיימים יחסי כוח מובנים בתוך קהילת הלהט"ב, ובמציאות שבה קולו של חלק גדול מקהילת הלהט"ב אינו נשמע, שכן הוא מצוי בארון, עדיין יכולה ההכרעה באמצעות רוב לשמש דרך ראויה להקצאת משאבים. זאת, בין היתר נוכח היות החלופות, של הכרעה שלא בהתאם לרצון הרוב, חלופות שאינן בהכרח טובות יותר. כרי, כי מנגנוני הכוח הכלליים קיימים, לעיתים בעוצמה מוגברת, גם מקום שבו מתקבלות החלטות על ידי גורמים מקצועיים או בפורומים מצומצמים. עם זאת, המשמעות של דיוננו על אודות החסך הדמוקרטי, הוא בכך שאין די בנימוק שאופן הקצאת משאבים מסוימת היא רצון הרוב כדי להביא לתוצאה כי מדובר בהקצאת משאבים צודקת או ראויה.

ב. השיקול הפרגמטי

שיקול נפוץ נוסף להחלטות בדבר תעדוף יוזמות והקצאת משאבים הוא שקביעת סדרי העדיפויות צריכה להיעשות על יסוד מידת ההיתכנות של היוזמות המתחרות. כך, לדוגמה, הצביעו קדיש וגרוס על מרכזיותם של מאבקי "חיילים ואימהות" כסדר היום הלהט"בי בישראל, נוכח הציפייה כי מדובר במאבקים שיהיו קלים יותר לקידום.³⁹

ביחד אנחנו חזקות? על אחדות ופילוג בעשייה הפוליטית של קהילת הלהט"ב | חגי קלעי

מובן, כי ברמה הנקודתית, נדרשים העוסקים בתחום כמעט על בסיס יום-יומי לקבל החלטות על יסוד הערכת הסיכוי של מהלכים שונים, בהתאם למיטב שיקול דעתם. כך, החלטות טקטיות על בחירת הפורום לקדם סוגיה מסוימת (בכנסת, בבתי המשפט, במינהל, ברחוב וכדומה) והחלטות בדבר אופן הניהול של המאמץ הקהילתי (לדוגמה: מחיקת הליך או עמידה על פסק דין, אופן ניהול עצרות והפגנות וכדומה) נעשות על בסיס יום-יומי בהתאם למיטב שיקול הדעת המקצועי של המעורבים בהחלטות. עם זאת, כבר ברמה הטקטית של ניהול הליך או קידומה של יוזמה, רמת איהוודאות לגבי ההסתברות לתוצאות שונות, וההיקף הגדול של הגורמים שיכולים להשפיע על התוצאה, מחייבים כי ההסתמכות על טענה בדבר "היתכנות" תיעשה בזהירות רבה.

ברמה האסטרטגית, של קביעת סדרי העדיפויות הרחבים, טענת ההיתכנות מעוררת קושי משמעותי במיוחד. זאת, שכן פעמים רבות מאחורי תפיסת "ההיתכנות הגבוהה יותר" עומדת הנחת מוצא סמויה שעל פיה יש לקדם את אלו שממילא הם הנוחים ביותר לקהילה הכללית, ושעונים בצורה הטובה ביותר למודל ההטרונורמטיבי. בולטים בהקשר זה מאבקים להשוואת זכויות בשירות הצבאי או לחיזוק מעמדם של להט"בים ביחידות קרביות, ומאבקים לכינון התא המשפחתי ה"סטנדרטי" שבו זוג הורים וילדים (ראשית – אצל נשים, בדרך של הכרה בהורות אם שנייה, ולאחר מכן אצל גברים, באמצעות הכרה בהורות של זוגות שעברו הליך פונדקאות בחו"ל).⁴⁰

יתרה מכך, לו הייתה ההידמות למודל ההטרונורמטיבי מלמדת באמת על סיכויים גבוהים להצלחה של יוזמה זו או אחרת, היה מדובר בשיקול בעייתי (שכן הוא היה מביא להקצאת משאבים לא שוויונית בקהילה), אבל הוא היה שיקול בעל משמעות. אלא שבפועל לא קיימת כל מתודה מהימנה להערכת סיכויי ההצלחה של יוזמות ארוכות טווח ועקרוניות. משכך, הטיעונים הנוגעים להיתכנות מבוססים לרוב על תחושות ואמונות, שאינן מוכחות ואינן מבוססות. ואכן, מציאות החיים מלמדת שהיכולת להעריך את הסיכויים של פעולות פוליטיות שונות היא בעייתית. כך למשל, שניים מהמאבקים המרכזיים המקודמים כיום על ידי הקהילה – המאבק על פונדקאות ועל נישואין, נמשכים כבר קרוב לשני עשורים. לעומת זאת, דווקא מקרים של קבוצות מוחלשות בקהילת הלהט"ב, כשהגיעו לבסוף להליך משפטי, הביאו לשינוי משפטי ממש. כך במקרה של פלוני, אסיר טרנסג'נדר שיוצג באופן פרטי, ואשר אגב דיון בעתירת ערעור שהגיש על גזר דינו, קבע בית המשפט העליון לראשונה את הזכות החוקתית לשוויון על רקע זהות מגדרית, כמו גם הכריע שלשם קבלת ההגנה אין צורך בזהות מגדרית "אותנטית" וכי די בכך שהפגיעה נגרמה בשל אי-עמידה בקונבנציות מגדריות מקובלות.⁴¹

בהקשר זה, יש לתת משקל מוגבל לטענת "חלחול הזכויות" כלפי מטה, קרי – לטענה שככל שתזכה הקבוצה החזקה יותר בתוך הקהילה לקידום זכויותיה, כך הדבר ישפיע השפעה ממעגל שני על קבוצות חלשות יותר מקהילת הלהט"ב. אין ספק שפעמים רבות יכולה להתרחש תופעה מסוג זה. עם זאת, טענת ה"חלחול" אינה נותנת כל הסבר מדוע לא יכול להתקיים תהליך הפוך – הגנה על זכויות הקבוצות המוחלשות יותר בתוך הקהילה, ממילא תוחל גם על הקבוצות החזקות יותר. למעשה, מרגע שהמשקל שניתן לטיעון של היתכנות המאבק הוא מוגבל, במצבים של יוזמות מתחרות נדמה שיש לבכר דווקא את הפעולה למען הקבוצה המוחלשת, שכן הסבירות שהקבוצה החזקה תמשיך לפעול למען הקבוצה המוחלשת, נמוכה בהרבה מהסבירות שהקבוצה המוחלשת תישא עימה את הקבוצות החזקות יותר בקהילה בדרכה לשוויון זכויות (ועניין זה יידון ביתר הרחבה, במסגרת השיקול האנטי-הגמוני בהמשך). יתרה מכך, במקרים של יוזמות מתנגשות, ממש כפי שקידום עניינה של הקבוצה החזקה יכול להואיל לקבוצות מוחלשות יותר, הוא אף יכול לפגוע

בהן, לדוגמה, בדרך של עיצוב גבולות הדין בהתאם לצרכים של להט"בים שיכולים להתאים בקלות רבה יותר למודל ההטרונורמטיבי.

מובן כי אין משמעות הדבר דחייה מוחלטת של ניתוח היתכנותם של מאבקים, וודאי ששיקול זה יכול לשמש כשיקול תומך בהחלטה על קידום מאבק זה או אחר (וכן על אסטרטגיית הפעולה, תוך התחשבות בסל הכלים הקיים דוגמת פעילות פוליטית, פעילות משפטית ופעילות ציבורית). עם זאת, לא פעם נטען טיעון ה"היתכנות" בקלות רבה מדי, מבלי שנערך ניתוח כלל, או תוך התעלמות מאי-הוודאות הרבה שביסוד ההערכה הנחזית למקצועית.⁴²

ג. השיקול של עוצמת הפגיעה בפרט הלהט"בי

השיקול השלישי, הנשמע תדיר, הוא שיש לתעדף את המאבק של מי שמצוקתם היא הקשה ביותר על פני מי שהצורך שלהם פחות במשקלו. שיקול זה הוא שעומד ביסוד הדרישה להירתמות של קהילת הלהט"ב בכללותה לעניינין של קבוצות קטנות בה, המצויות במצוקה חריפה במיוחד, דוגמת נוער שנפלט מהבית בשל זהות המגדר או הנטייה המינית, להט"בים בכתי הכלא, ובפרט טרנסג'נדרים בכתי הכלא (שהוחזקו עד לאחרונה בתנאים של הפרדה ובידוד),⁴³ מבקשי מקלט להט"בים, להט"בים בזנות וכיו"ב. שיקול זה, ודאי שיש בו ממש.

אין ספק שיש לבחון לא רק את מספר הלהט"בים הנפגעים, אלא גם את עוצמת הפגיעה. החזקה של אדם בצנינוק משך שנים אינה שקולה לנטל העורף שמוטל על זוג נשים המבקשות הכרה בהורותן באמצעות צו הורות, וסיכון החיים הנובע מסטנדרט בלתי אפשרי להוכחת נטייה מינית או זהות מגדר של מבקשי מקלט להט"בים הוא ודאי פוגעני יותר מהפגיעה הנגרמת מחוסר היכולת להתחתן (בפרט בישראל, נוכח קיומו של מוסד הידועים בציבור).

עם זאת, ישנם טעמים טובים לתחם את משקלו של שיקול זה ולהגבילו. ראשית, ביסודו, שיקול זה חותר תחת השיקול הדמוקרטי, ותוצאתו האופרטיבית היא שבאופן מעשי, הצרכים של הרוב הגדול של הקהילה לא יזכו למענה. הגם שגודלה של הקבוצה הנפגעת, כפי שנידון, אינו חזות הכול, הימנעות של מוסדות הקהילה מעיסוק במנגנוני הדיכוי והאפליה המשפיעים על חיי היום-יום של מרבית חברי וחברות הקהילה, בטענה כי אלו אינם משמעותיים מספיק, באופן יחסי, חותרת תחת עצם הרעיון של שיתוף פעולה פוליטי. במידה מסוימת, טענה מסוג זה דומה לטענה שנדונה לעיל, שעל הקהילה להימנע מלעסוק בהשוואת זכויות במוסדות חברתיים שבהם מתקיימים יחסי כוח לא שוויוניים בין קבוצות שונות. שנית, פעמים רבות ישנו גבול לכמות המשאבים המקסימלית שניתן להפנות לסוגיה מסוימת, גם אם היא רחופה מבחינת הפגיעה הנגרמת לפרט הלהט"בי, והצפת הסוגיה במשאבים לא תביא לקידומה המהיר או לפתרון (מובן, כי נימוק זה נכון לכלל השיקולים, אלא שיש חשיבות מיוחדת לעורר אותו בהקשר זה, משעל דרך הכלל, הנטייה במסגרת מבחן חומרת הפגיעה היא לרצות להקצות את מרב המשאבים לפגיעה החמורה ביותר). שלישית, פנייה לשיקול זה צפויה להוביל ל"תחרות מסכנות", ובהיעדר כלים לבחינה אובייקטיבית של מצוקה, לרוב מדובר בתחרות ללא מוצא.

ד. השיקול האנטי-הגמוני

ולבסוף, שיקול רביעי שאבקש להציע את השימוש בשיקול האנטי-הגמוני לצורך תעדוף יוזמות והקצאת משאבים. שיקול זה עניינו בשאלה אילו מאבקים יקדמו בצורה המיטבית את השוואת מצבם של המוחלשים בקהילה לשל אלו בעלי הכוח הרב יותר בה.⁴⁴ קרי, שיקול זה מתמקד בקבוצה

ביחד אנחנו חזקות? על אחדות ופילוג בעשייה הפוליטית של קהילת הלהט"ב | חגי קלעי

שתושפע מהמאבק, ולא רק במידת הפגיעה בפרט ספציפי זה או אחר. חלוקת משאבי הקהילה בהתאם לעוצמת המחלשות של הקבוצה שמאבקה יקודם, ראויה לגישתי משלושה טעמים מרכזיים. ראשית, שיקול זה מאפשר לבחון את השוויון המהותי בקידום עניינם של כלל חברי וחברות קהילת הלהט"ב. הנחת המוצא הסבירה היא שלצד ההיעזרות במנגנוני הקהילה, לחברי וחברות הקהילה דרכים נוספות לקידום זכויותיהם. הם יכולים להשתמש בקשרים פוליטיים על מנת לקדם חקיקה, הם יכולים לפנות באופן עצמאי לערכאות משפטיות וכיו"ב. יכולת זו, של חברי וחברות הקהילה הגאה להגן על זכויותיהם ללא תיוכם של ארגוני הקהילה, גדולה בהרבה אצל החלקים החזקים של הקהילה מאשר אצל החלקים המוחלשים של הקהילה. כך, לדוגמה, בעוד שלסביות מנהלות אלפי הליכי אימוץ בתוך התא המשפחתי באופן עצמאי, וישנו מערך מסחרי ומשפטי משובלל התומך בהומואים שמבקשים לעשות פונדקאות בחו"ל, ניתן לספור את ההליכים המשפטיים לקידום זכויות טרנסג'נדרים על יד אחת. זאת, הגם שניתן היה לצפות שמקרים קשים, דוגמת הפגיעה בטרנסג'נדרים במערך הכליאה,⁴⁵ או אפליית נשאי HIV,⁴⁶ יעוררו עניין משפטי לכשיגיעו לכותלי בית המשפט. משמע, הטעם המוסרי הראשון לאימוץ השיקול האנטי-הגמוני, כחלק מהליך של הקצאת משאבים ותעדוף יוזמות במקרים של יוזמות מתחרות, נובע מכך שאוכלוסיות חזקות יותר בקהילה זוכות פעמים רבות למענה מבלי שנדרשת הקצאה של משאבי הקהילה לשם כך (ולמצער, תוך הסתפקות בליווי וסיוע של גופי הקהילה בלבד).

שנית, השיקול האנטי-הגמוני מצמצם, במידה מסוימת, את החסך הדמוקרטי בקהילה. כל זמן שקבלת ההחלטות בקהילה תושפע מהחסך הדמוקרטי (וקשה לדמיין מצב שבו לא יהיה חסך זה משמעותי, לדוגמה ביחס ללהט"בים מקבוצות אוכלוסייה שבהן היציאה מהארון קשה במיוחד) היא תושפע ממנגנוני כוח חברתיים, מודעים ושאינם מודעים. ההצדקה האנטי-הגמונית מחייבת את מקבל ההחלטות לנסות ולזהות את מנגנוני הכוח הללו, ולבחון האם, במקום שבו עליו לבחור בין יוזמות מתחרות או מתנגשות, ההכרעה מתבצעת במנותק ממנגנוני הכוח החברתיים.

שלישית, השימוש בשיקול האנטי-הגמוני צפוי, לפחות במקרים מסוימים, להביא לקידום הזכויות של כלל הקהילה. כפי שנדון לעיל, גם אם טענת "חלחול הזכויות" נכונה לעיתים, אין סיבה להניח שה"חלחול" יכול לעבוד בכיוון אחד בלבד, מהקבוצות החזקות לחלשות. להיפך, ניתן להניח שבמסגרת ההכרעה בעניינן של הקבוצות המחלשות יותר, תינתן ההגנה גם לקבוצות החזקות יותר (מעין תהליך של "עיבוי" זכויות, מלמטה למעלה). כך לדוגמה, הכרה בזכות המגדר של טרנסג'נדרים שלא עברו ניתוח להתאמה מגדרית לצורך רישום בתעודות רשמיות, ודאי שתואיל גם לטרנסג'נדרים שעברו ניתוח להתאמה מגדרית (אך ההיפך אינו נכון). בדומה, הכרה בקשת הרחבה של הזהויות המגדריות, תאפשר לצמצם את הפגיעה החברתית בהומואים, ביסקסואלים, ביסקסואליות ולסביות בעלי פרפורמנס מגדרי שאינו נורמטיבי (למשל, פרפורמנס גברי לנשים, המוכר כ"בוץ" או פרפורמנס נשי לגברים). כאשר יש לבחור בין שני המודלים (מודל ה"חלחול" ומודל ה"עיבוי"), ומאחר שלרוב אין כלים אמיתיים להעריך את סיכויי המאבקים והשפעותיהם על כלל הקהילה, יש להעדיף את התפיסה המבקשת לקדם את הזכויות של מי שרחוקים ביותר מהמודל ההגמוני, ובאמצעותם לפרוץ את הדרך גם למי שקרובים יותר להגמוניה.

בהקשר זה, למן הראוי לתת את הדעת לשיקול האנטי-הגמוני לא רק בשלב הסופי, של תעדוף בין יוזמות שונות והקצאת המשאבים להן, אלא גם בשלב הבסיסי יותר, של מיפוי הצרכים, וזיהוי הפגיעה הנגרמת לחברי וחברות הקהילה בשלב נטייה מינית וזהות מגדרית. מובן, כי בדומה לכל קבוצה מוחלשת אחרת, ככל שמדובר בצרכים של קבוצה להט"בית שרחוקה יותר מההגמוניה החברתית, כך יהיה האתגר של מתן שם לעוללות הנגרמות לה, זיהוי האחראים לעוללות, וההתמודדות עם

החסמים המערכתיים עד לתיקון העוולות מורכב יותר עבורה. משכך, לגישתי, משקלו של השיקול האנטי־הגמוני צריך להיות רב במיוחד מקום שבו עסקינן בהקצאת משאבים לצורך מיפוי ואפיון צורכי הקהילה, ועבודה עם חברים וחברות בתוך הקהילה על מנת לאתר את הפגיעות הנגרמות להם ולתת להן מענה.⁴⁷

לבסוף, השיקול האנטי־הגמוני יכול לשמש גם ככלי עזר בכחינת יוזמות מתנגשות. הוא מאפשר לזהות את המקרים שבהם הפגיעה שתיגרם לאחת הקבוצות תועצם, בשל נתוני הרקע של אותה הקבוצה, והקושי של חברי וחברות אותה הקבוצה ממילא להשתלב בסדר היום החברתי הכללי. במצב של תחרות בין הצרכים של מי שמצויים הרחק מלב הקונצנזוס, למי שמצויים בקרבה אליו, העדפת הקבוצה הראשונה יכולה להיות מוצדקת שכן עצם המרחק מההגמוניה מייצר מקדם פגיעות, שיש לתת עליו את הדעת.

ד. המשפחה הלהט"בית כמקרה מבחן

הגם שסוגיות דומות מעסיקות את קהילת הלהט"ב ברחבי העולם, הן אינן זוכות לאותו מענה מהקהילה וארגוניה, או לטיפול אחיד בכל אחת מהסוגיות ביחס לכלל קבוצות הקהילה. בחלק הנוכחי אבקש להדגיש את המורכבות של תעדוף מאבקים והקצאת משאבים במקרים של יוזמות מתחרות ויוזמות מתנגשות, ולדון בשיקולים האתיים השונים שהוצגו לעיל, באמצעות הדוגמה של זכויות המשפחה הלהט"בית. במסגרת כותרת־על זו, ניתן למנות, בין היתר, את סוגי המאבקים הבאים (המסודרים על פי מידת ההתעניינות הציבורית בהם):

- **המאבק להשוואת האפשרות לכונן משפחה על ידי זוגות בני אותו המין, שבמוקדו – ביטול האפליה של בני זוג בני אותו המין בישראל בהסדרים של אימוץ ושל פונדקאות, וכן ביטול ההגבלה על תרומת ביצית בין בנות זוג;**
 - **המאבק לביטול האפליה בהכרה במשפחות להט"ביות, שבמוקדו – התרת רישום אם שנייה במרשם האוכלוסין על יסוד הצהרת בנות הזוג, המאבק לקבלת צווי הורות שיחולו מיום הלידה, המאבק לביטול מגבלות על הכרה בהורות להט"בית (והכרה גם בהורות של מי שאינו אזרח ישראל, מי שיש לו עבר פלילי וכדומה), והמאבק לרישום הורות של גברים טרנסג'נדרים שילדו בתעודות הלידה של היילודים במגדרם הנכון;**
 - **המאבק להכרה בהורות אלטרנטיבית, שבמוקדו – הכרה בהסדרים של הורות משותפת, וכן בהסדרים של הורות משולשת ומרובעת (למשל, במקרה של בנות זוג שמביאות לעולם ילד תוך הסתייעות בגבר המוכר להן ושאינו מוותר על זכויותיו ההוריות);**
 - **המאבק למניעת פגיעה בזכויות של הורים בהליכי גירושין, פטירה או מול רשויות הרווחה – ובכלל זאת הבטחת זכויות של קטינים לקצבאות ולירושה של כל הוריהם, מניעת התחשבות שלילית בנטייה מינית או בזהות מגדרית בקביעת הסדר משמורת והסדרי ראייה.**
- ההליכים בקשר לביטול אפליה על רקע נטייה מינית ומעמד אישי בחוק הפונדקאות ובחוק האימוץ עוררו סערה ציבורית רחבה.⁴⁸ המאבק להכרה בהורות של בנות זוג בנות אותו המין, הגם שלא עורר תהודה דומה, עורר אף הוא עניין בציבור הרחב, כמו גם התגייסות בקהילת הלהט"ב. בשונה, אלפי המשפחות של חברי וחברות קהילה, המקיימות מסגרות שונות של הורות משותפת, מצויות לרוב הרחק ממוקד ההתעניינות של הקהילה, כמו גם של הציבור הרחב. גם הקשיים הרבים שבפניהם ניצבים הורים טרנסג'נדרים, הומואים, לסביות וביסקסואלים לאחר הליכי גירושין, בשל נטייתם המינית וזהותם המגדרית, רחוקים מאוד מהעין הציבורית והקהילתית כאחד.
- קשה להסביר מצב דברים זה, אלא על ידי הכרה בקיומה של הטיה לטובת מודלים הגמוניים.

ביחד אנחנו חזקות? על אחדות ופילוג בעשייה הפוליטית של קהילת הלהט"ב | חגי קלעי

מבין כלל הסוגיות שפרסתי לעיל, למיטב ידיעתי המאבק היחיד שהושקעו בו משאבים פרטיים הוא המאבק לביטול אפלייתם של בני זוג בני אותו המין והורים יחידים בחוק הפונדקאות. גם במאבק זה, לצד המשאבים הפרטיים, הושקעו משאבים קהילתיים לא מבוטלים, בתקשורת, בכנסת, ברחוב ובפורומים נוספים. משמע, מאבק זה הוא היחיד שניתן לראותו כמאבק "היברידי", המצוי בטווח שבין יוזמה מקבילה ליוזמה מתחרה.

באשר לקבוצה האחרונה של העניינים שפורטו, למעט נתונים אנקדוטליים, אין כלל תשתית ידע, ולו בסיסית, שמאפשרת להבין את היקף הצרכים של הקהילה והיקף הפגיעות בה. ככל הנראה, ישנם מקרים רבים שבהם זהות המגדר או הנטייה המינית של אדם משמשת את הצד השני בהליכי הגירושין על מנת לנסות ולצמצם את זכויותיו, או שניתן לה משקל במסגרת הליכים הקשורים בשירותי הרווחה או בקצבאות.⁴⁹ זוהי ללא ספק קבוצה שגודלה לא קטן, ושהיא מוחלשת במיוחד משלל סיבות (לרבות הגיל, הנטל הכלכלי של הליכי הגירושין והפרידה בכללותם, העובדה כי לרוב מדובר במקרים של מי שעברו הליך לא פשוט של יציאה מהארון ושבמקביל לפרידה נדרשים להתמודד עם קשיים חברתיים משמעותיים).

מדהים לא פחות הוא ההיעדר המוחלט בידע בכל הנוגע להכרה משפטית והבטחת הזכויות של הורים בהורות משותפת, על גווניה השונים, לרבות הורות משולשת ומרובעת. באשר לגודלה של קבוצה זו אין נתונים, אבל ניתן להעריך שמדובר באלפי משפחות, ולכל הפחות עבור גברים, מדובר בחלופה המרכזית להפוך להורים. משפחות אלו סובלות ממצב משפטי עמום במקרה הטוב (במקרה שבו לשני ההורים קשר גנטי לקטין, וכוונת הצדדים היא שבני הזוג של ההורים לא ישמשו כהורה שלישי ורביעי), ומהיעדר זכויות פורמליות כלל ועיקר (לדוגמה, במקרים שבהם מראש נולד ילד מתוך כוונה משותפת של שלושה או ארבעה הורים לגדלו יחד).

כאמור, ענייני הרישום של הורות של בנות זוג בנות אותו המין, והתנאים להכרה מהותית בהורות זו, מצויים בטווח. אין ספק שהשפעת ההחלטות בעניין זה היא על הקבוצה הגדולה ביותר מבין הקבוצות השונות בקהילה. מבחינת חשיבותה, המשמעות של ביטול הדרישה לקבלת צו בית משפט לצורך ההכרה בהורות היא חיסכון של אלפי שקלים בכסף ובשווה כסף לזוג (ואף יותר), כמו גם מניעת החשש מקשיים במקרה של פרידה או פטירה של אחת האימהות. זאת לצד מניעת ההשפלה הכרוכה בצורך להתייצב בבית משפט על מנת להוכיח את הכשירות להפוך לאם.⁵⁰

התבוננות זו על המאבקים הקשורים בהורות להט"בית, מעוררת תחושה לא נוחה של תעדוף שגוי. מובן מאליו כי הצגה זו של הדברים מפספסת את הפרטים הקטנים, בסופו של יום, האופן שבו מתעצב סדר היום של הקהילה תלוי במידה רבה ברצונות האישיים של המתנדבים (ובמובן זה, גם זמנם של המתנדבים אינו "משאב" של הקהילה שארגוניה יכולים לחלק על פי רצונם). עם זאת, קשה להתעלם מהתמונה הגדולה. המקרה של הורים להט"בים, ובפרט הורים טרנסג'נדרים, בהליכים מול הרשויות ומול בתי המשפט לענייני משפחה, והמקרה של הורים בהורות משולשת או מרובעת הוא המקרה השכיח יותר. יתרה מכך, ההשלכות של המצב הנוכחי (ובפרט, אי ההכרה המשפטית בהורה ללא זיקה גנטית לקטין) הן הקשות ביותר ובמידה מסוימת, היעדר המענה המשפטי להורות משותפת מונע פנייה לאפיק זה על ידי מי שאחרת אפשר שהיו מעוניינים בכך. מנגד, עם כל הכבוד לחשיבות הסימבולית לאפשרות לאמץ ילדים, בסופו של יום גם אם יותר אימוץ על ידי בני זוג בני אותו המין, מדובר על זוגות בודדים שיזכו לאמץ ילד בפועל.

בחניה של מאבקים אלו מבעד לסל הכלים, שאותו אני מבקש להציע, תביא למסקנה שכל אחד מהמאבקים המתוארים, כשלעצמו, הוא ראוי. זאת, לרבות המאבק לביטול האפליה של בני זוג בני אותו המין ונשים יחידות בחוק הפונדקאות (למעט עבור מי שסבור כי פונדקאות במתכונת הנהוגה

בישראל היא כה פסולה, עד שאין לשתף פעולה עם כל מי שמתקשר בהסכם מסוג זה ופועל הלכה למעשה לבטל את מוסד הפונדקאות (כולו). משכך, ככל שניהולן של יוזמות אלו הוא במסגרת של יוזמות מקבילות, אין בהן כל פסול. עם זאת, במציאות שבה רוב העניינים האמורים מנוהלים על ידי ארגוני הלהט"ב הממוסדים, קשה לנמק מדוע הפגיעה הסמלית והשולית הנגרמת מהאפליה בחוק האימוץ חשובה יותר מהפגיעה המעשית הנגרמת מהיעדר ההכרה בהורות משותפת על סוגיה השונים, או מהפגיעה הנגרמת להורים להט"בים בהליכי גירושין. העובדה שאין תשתית ידע כלשהי ביחס לשתי הקבוצות האחרונות, וכי עניינן לרוב מצוי בשולי השיח (אם בכלל) מלמדת עד כמה חשוב יישומו של השיקול האנטי-הגמוני כבר בשלב של מיצוי הצרכים, ועוד בטרם תערוף ביניהם. יתרה מכך, ניתוח של המאבקים האמורים באמצעות השיקול האנטי-הגמוני יכול לשפוך אור על דילמות שכלל לא זוכות להתייחסות מספקת בשיח המשפטי. כך, הנכונות של קהילת הלהט"ב להסתפק בהסדרים הדומים לאלו החלים על הציבור הכללי, אבל לא זהים, נותנת מענה לרוב הקבוצות הנורמטיביות בקהילה. לדוגמה, ההכרה בנישואין בחו"ל לצורך רישום נותנת מענה למי שידו משגת לטוס להינשא בחו"ל, ושהוא בעל המודעות לצורך בהסדרה זו. גם במצב דברים זה, ככל שיבקש מי שנרשם כנשוי להתגרש ולהינשא מחדש, הוא צפוי למצוא עצמו מול מכשול לא פשוט.⁵¹ עם זאת, ערעור הקונסטרוקציה של הכרה רישומית ולא מהותית בנישואין עלולה להביא לפגיעה ממשית בסטטוס קוו הקיים, ובאלפי הזוגות המסתמכים עליו. בדומה, מאבקים לשיפור התנאים לאישור ניתוח לשינוי מין, או המאבקים להקלה בתנאים להכרה בהורות של אם שנייה, כרוכים מניה וביה עם קבלה של התפיסות הבסיסיות המצויות ביסוד מוסדות אלו – כי זהות מגדר היא מצב רפואי שיש צורך להפקיע את ההחלטה לגביו מידי הפרט לטובת הממסד הרפואי, וכי ההורות הלבסבית והביסקסואלית אינה הורות טבעית כהורות הטרוסקסואלית, ומשכך יש להפקיע את הסמכות מההורים ולהעמיד את בית המשפט כגורם המפקח על כנות ההורות הלהט"בית. יתרה מכך, ישנם רבים שעלולים שלא לעמוד ברף המפלה שייקבע (לדוגמה, אימהות שלא ילדו שלהן עבר פלילי, שאינן תושבות ישראל וכדומה). בהקשר זה, התחשבות בשיקול האנטי-הגמוני, בשני המקרים, לא תוביל בהכרח למסקנה ברורה. אולם הוא יחייב לברר את השפעות ההקבלה של המסלולים המקבילים שבהם נדרשים להט"בים לפסוע על אוכלוסיות להט"ביות לא-הגמוניות ולתת משקל אמיתי להשפעות אלו במסגרת הליכי קבלת ההחלטות.

ה. הערה טרם סיום

מי שבחרים להיות חלק ממעגל מקבלי החלטות, בכל מאבק חברתי, צפויים לביקורת. חלקה הוגן. חלקה לא הוגן. לעיתים הביקורת תהיה על החלטות שהתקבלו בעבר, לעיתים על החלטות שטרם התקבלו, ולעיתים על החלטות שהתקבלו ובחוכמה של בדיעבד ניתן לדעת שהיו טעות. לעיתים, הביקורת מופנית כלפי מקבלי החלטות בקהילה, בגין פגיעה הנגרמת להט"בים מהמוסדות החברתיים הכלליים שאותה לא הצליחו למנוע. מערך השיקולים ששורטט לעיל, ובראשם, השיקול האנטי-הגמוני, יכולים להיות פתח לביקורת ראויה, ובה בעת, הם יכולים לשמש לצורך מתקפה כמעט על כל החלטה. המורכבות שבהפעלת הביקורת מתעצמת נוכח הקושי בשיקוף מלוא השיקולים שמשקלים בזמן אמת לכלל חברי וחברות הקהילה, נוכח הרכיב המשמעותי של שיקול הדעת האישי והמקצועי בהליך קבלת החלטות, ובהינתן העובדה שחלק מהביקורת אינה לגיטימית.

בסופו של יום, סל כלים אתיים הוא חסר שימוש, ללא הנחה שמי שמפעיל את הכלים הללו מנסה ליישם בצורה הטובה ביותר.

ביחד אנחנו חזקות? על אחדות ופילוג בעשייה הפוליטית של קהילת הלהט"ב | חגי קלעי

על הרקע הזה, לגישתי, יש לאמץ הנחה כי ההנהגה הציבורית והפוליטית של קהילת הלהט"ב פועלת על יסוד שיקולים אתיים ומתוך רצון לקדם את עניינם של כלל חברי וחברות קהילת הלהט"ב. זאת, בהתקיים שלושה תנאים. הראשון, על הנהגת הקהילה לקיים, בקבועי זמן סבירים, פורומים שבהם מוצגים סדרי העדיפויות וניתנת האפשרות לאתגר אותם. השני, על הנהגת הקהילה להימנע מהדרה של חברים וחברות בקהילה בשל עמדות או זהויות שמעוררות מחלוקת פוליטית או אחרת. והשלישי, ואולי החשוב מכול, על הנהגת הקהילה להימנע מניסיונות למנוע יוזמות פרטיות או התפצלות מגופי הקהילה, ובפרט – מקום שבו מי שמבקשים להקים יוזמה נפרדת הם קבוצת מיעוט מוחלטת בקהילה. הגם שהארגונים הממוסדים ישאפו (ואף רצוי שכך) לסייע ולהעצים יוזמות עצמאיות (ולשמש מעין "ארגוני גג") אין הצדקה להכפיף יוזמה מקומית, הנותנת ביטוי לצרכים פרטיקולריים של קבוצה, לסדר יום קהילתי כללי.

מובן מאליו כי אין משמעותה של תרבות של שיתוף פעולה פוליטית דרישה להסכמה פוליטית רחבה, בנוגע לסוגיות החורגות ממערכי הדיכוי המגולמים במשולש ההטרונורמטיבי. עם זאת, נדרשת הכרה בקיומם של זיקות והיזון הדדי בין מערכי דיכוי המופעלים על קבוצות מוחלטות שונות בחברה. יתר על כן, ישנו הכרח שלא להדיר מהפעולה הפוליטית המשותפת לפירוק המשולש ההטרונורמטיבי קבוצות אשר סובלות ממנגנוני דיכוי אחרים, ואשר עמדתן בסוגיות אחרות אינה בהכרח מקובלת על כלל חברות וחברי הקהילה הלהט"בית. להיפך, דווקא העימות האידיאולוגי הפנימי בין חברי וחברות הקהילה יכול לאפשר הבנה שלמה ומורכבת יותר של מערכי הכוח והדיכוי המופעלים על חלקיה השונים של הקהילה.

סוף דבר

מאמר זה לא נועד למפות את צורכי הקהילה ולקבוע את סדר העדיפויות הראוי ביניהם. תכליתו של המאמר משולשת.

ראשית, ביקשתי להצביע על העיקרון המכונן של פעילותה של קהילת הלהט"ב, במישור הפוזיטיבי ובמישור הנורמטיבי. טענתי כי במישור הנורמטיבי – ראוי שקהילת הלהט"ב תפעל לפירוק המשולש ההטרונורמטיבי. זאת, תוך דחיית שתי הגישות הרווחות – האחת, המזוהה פעמים רבות עם הזרם הרדיקלי, הדורשת התנערות מכל מאבק להשוואת זכויות במוסדות חברתיים המקיימים מבני כוח חברתיים מסוגים שונים (בהתאם לתפיסת העולם של המבקר) או אף דורשת התחייבות למאבקים לפירוק ממנגנוני כוח חברתיים שאינם קשורים בנטייה מינית או זהות מגדרית. והשנייה, הדורשת התיישרות של הקהילה לעבר ההגמוניה, תוך התנערות ממחויבותה לקבוצות הסובלות ממוחלטות כפולה, בשל השתייכותן לקהילת הלהט"ב ובשל מאפיינים נוספים שלהן.

שנית, ביקשתי להתמודד עם השיקולים המועלים תדיר בכל הנוגע לקביעת סדרי עדיפויות והקצאת משאבים בקהילה. עמדתי על הקושי בשני שיקולים מרכזיים לקביעת סדרי העדיפויות – השיקול הדמוקרטי, והשיקול הפרגמטי. לאחר מכן, הצגתי שני שיקולים נוספים, השיקול של חומרת הפגיעה בפרט הלהט"בי, ומתן משקל לשיקול האנטי-הגמוני. את יישומם של שיקולים אלו, ואת תרומתם לניתוח סדרי העדיפויות של הקהילה, בחרתי להדגיש באמצעות הסוגיה הסכוכה של כינון, הכרה והסדרה של משפחות להט"ביות.

הגם שמאמר זה סביר שייתפס כביקורת על סדרי יום קיימים, ארגונים, פעילים ופעילות, אין זו מטרתו וזו תהיה קריאה שגויה שלו. הטחת הביקורת המהירה מדי במי שלרוב פועלים בהתנדבות או בשכר נמוך לקידום מאבקי זכויות אדם היא, בעיניי, מהרעות החולות של דיונים רבים בתוך הקהילה, כמו גם בין קבוצות אחרות הפועלות לקידום זכויות. בדומה, מאמר זה לא יכול לשמש

לצורך עיצוב כללי פעולה או פרוצדורה "טכנית" לקבלת החלטות קהילתית. בחיי היום-יום, האבחנות האנאליטיות המוצעות במאמר אינן כה קלות ליישום, והגבולות בין יוזמות מקבילות, יוזמות מתחרות ויוזמות מתנגשות הם עמומים ופתוחים לדיון (או, לעיתים, למניפולציה). מטרתו של מאמר זה לנסות ולתרום לסל הכלים של חברי וחברות הקהילה, כמו גם של מקבלי ההחלטות בה, להתמודדות עם הדילמות המתעוררות תדיר, למול ביקורות שונות ובמציאות שבה המשאבים מוגבלים. מקורו, בלבטים שבהם אני מוצא את עצמי, בניהולם של מרבית ההליכים המשפטיים התלויים ועומדים כיום ונוגעים לזכויות קהילת הלהט"ב. אני מקווה שהמאמר יוכל לסייע לאחרות ולאחרים, המוצאים את עצמם בפני לבטים דומים.

הערות

- 1 סממן בולט לקניית המקום של טרנסג'נדרים וביסקסואלים בשיח הקהילתי ניתן לראות בבחירה בטרנסג'נדרים כנושא שנת הגאווה לשנת 2015, ראו לדוגמה: ניב סוניס "מצעד הגאווה 2015 – לכבוד הטרנס" www.maveze.co.il/7.6.2015 ניב סוניס מצעד הגאווה 2015 לכבוד הטרנס, ואת הבחירה בביסקסואליות כנושא מצעד הגאווה בשנת 2017, ראו אורי זר אביב "ביסקסואלים פותחים את הפה ואת הלב: למה התרחקנו מקהילת הלהט"ב?" www.timeout.co.il/7.6.2017 TimeOut תל אביב.
- 2 החיים היפים/יחסים זוגיות/ביסקסואלים מדברים. הסוגיה של מחיקת ההיסטוריה הלסבית, ביסקסואלית וטרנסג'נדרית זכתה לתשומת לב מרובה בספרות. ראו לדוגמה: Martha Vicinus, *Lesbian History All Theory and No Facts or All Facts and No Theory*, 60 RADICAL HIST. REV. 57 (1994); Judith M. Bennett, "Lesbian-Like" and the Social History of Lesbianisms, 9 J. OF THE HIS. OF SEXUALITY 1 (2000); Lillian Faderman, *Who Hid Lesbian History*, in THE COLUMBIA READER ON LESBIANS AND GAY MEN IN MEDIA, SOCIETY, AND POLITICS 241 (Larry P. Gross & James D. eds., 1999).
- 3 לדיון במחיקה ובפוליטיקה של הקהילה הביסקסואלית ראו בין היתר: SHIRI EINSNER, BI: NOTES FOR A Kenji Yoshino, *The Epistemic Contract of Bisexual Erasure*, 52 BISEXUAL REVOLUTION (2013); STAN. L. REV. 353, 363-388 (2000).
- 4 לדיון בהיסטוריה של התיאוריה הטרנסג'נדרית ראו בין היתר: Susan Stryker, *Transgender History* (2008).
- 5 שגית מור, מעין סודאי ואור שי, "דין זה שאינו אחד: על א/נשים אינטרסקס והמשפט הישראלי" זכויות הקהילה הגאה בישראל: משפט, נטייה מינית וזהות מגדרית 797 (עינב מורגנשטרן, ניב לושינסקי ואלון הראל עורכים, 2016).
- 6 קבוצה הגמונית משמעותה קבוצה השולטת במנגנונים המשפטיים, המשפטיים והתרבותיים, תוך ששליטתה מוצגת כ"שקופה" ו"טבעית". בישראל, לדוגמה, במוקד ההגמוניה עומד גבר יהודי, אשכנזי, סיסג'נדר (מי שמגדרו תואם את המין שאליו שויך בלידתו) והטרנסקסואל.
- 7 אתיקה, בשונה מנורמה משפטית או משמעתית, עניינה בעקרונות המוסריים בבסיס בחירת דרכי פעולתה של הקבוצה. הגם שלעיתים הסדרה אתית מלווה בסנקציות משפטיות, בליבתה של ההסדרה האתית עומד הדיון הערכי, והיא אינה מחויבת בסנקציות מוסדיות על מי שחורגת מההתנהגות האתית. עניינו של המאמר, אם כן, הוא בדיון אתי במובנו הנקי – קרי, אילו שיקולים, לגישת הכותב, ראוי לשקול במסגרת הפעולה הפוליטית-משפטית המשותפת של קהילת הלהט"ב, ובפרט, מקום שבו נדרשות הכרעות באשר לאופן הקצאתם של משאבים ותעדוף בין מאבקים.
- 8 ראו עופר נורדהיימר נור "מין ומיניות גאה: סקירה היסטורית" זכויות הקהילה הגאה בישראל: משפט, נטייה מינית וזהות מגדרית 23, 40-43 (עינב מורגנשטרן, ניב לושינסקי ואלון הראל עורכים, 2016); חנה ספרן, רחלי הרטל ואורנה שרון-לוי "היא[סטוריה] לסבית מקומית: פעילות, מאבקים והישגים"

ביחד אנחנו חזקות? על אחדות ופילוג בעשייה הפוליטית של קהילת הלהט"ב | חגי קלעי

- זכויות הקהילה הגאה בישראל: משפט, נטייה מינית וזהות מגדרית 45, 50-53 (עינב מורגנשטרן, יניב לוינסקי ואלון הראל עורכים, 2016).
- 9 www.lgbt.org.il/organizations. הארגונים המקצועיים: חוש"ן – ארגון המקיים הדרכות חינוכיות; איגי – ארגון הנוער הגאה, האחווה הסטודנטיאליית הגאה; תהיל"ה – ארגון תמיכה להורים ומשפחות; ואדם – ארגון שעוסק בתרומות, לצד אגודת הלהט"ב העוסקת בייצוג ציבורי, פוליטי ומשפטי ומשמשת כארגון גג. הארגונים הגיאוגרפיים: המרכז הגאה בתל אביב; בית גאה בבאר שבע; הבית הפתוח לגאווה וסובלנות בירושלים; בית הקהילות בחיפה; והקשת החיפאית. הארגונים הייעודיים: אבות גאים; מעברים לקהילה הטרנסית; פרויקט גילה להעצמה טרנסית; בת קולך – ארגון לסביות דתיות; הוועד למלחמה באיידס; חברותא – הומואים דתיים; מועדון ספורט גאה ת"א; ושבל – תמיכה לחינוך וסובלנות (הפועל לקידום קבלה של להט"בים במגזר הדתי).
- 10 כך, לדוגמה, ציין הבלוגר יוסף מקיטון כי: "הבועה מתנפצת כי במקום הערכה לשונות יש קבלה על תנאי ועל בסיס הדומות, של חלק מההומואים והלסביות לקונצנזוס הישראלי. התנאי הוא שנשתתף בדיכוי של הקבוצות האחרות; נלך לצבא, נאכוף חברתית נורמות מגדריות וננהג לפיהן ולא ננקוט כקהילה עמדות מאתגרות נגד הדיכוי של קבוצות מוחלשות אחרות ונגד השיטה הכלכלית והפוליטית הצינונית-קפיטליסטית. הקבלה היא לא של קהילת הלהט"ב"א [לסביות הומואים טרנסג'נדרים/ות, ביי-סקסואליות/ים, קוויריות/ים ואינטרסקסואלים/ות] אלא של 'דומאים' הומואים שדומים לקונצנזוס: יהודים, חיילים, מעמד בינוני, סטרייט-אקטינג. בעצמי הרמתי תרומה לפוליטיקה הבעייתית הזו כשיצאתי לפני יותר מ-15 שנה מהארון במדים", ראו יוסף מקיטון "ביטחון לכולם או לאף אחרת" בלי גאולה // פוליטיקה ללא אוטופיה www.bligeula.wordpress.com/2009/08/04/12/, 4.8.2009, וראו בדומה: יוסף מקיטון "10 תחנות תרבות, צנזורה ושובו של הדומ" בלי גאולה // פוליטיקה ללא אוטופיה www.bligeula.wordpress.com/2010/09/09/10-9.9.2010 תחנות-תרבות וצנזורה.
- החוקרת והבלוגרית שירי אייזנר ציינה בדומה, בהקשר למאבק לשוויון בנישואין, כי: "[...] זה רק הגיוני שתנועה כמו התנועה הדומואית, שמטרת-העל שלה היא קבלה והטמעות לתוך המיינסטרים, תרצה להשתמש במסלול ישיר שכזה. [...] כאשר התנועה הדומואית בוחרת במאבק הזה, היא גם בוחרת לתעדף את הצרכים והערכים של בעלי הפריווילגיה על חשבונן של כל השאר. היא בוחרת לחזק את המיינסטרים ולהבטיח את "גאולתה" מהקיפוח על ידי שכתוב של אותם ערכים. במקום להאבק למען הפירוק של אותם מבנים, התנועה הדומואית בוחרת לחזק למען הפריווילגיות הבלעדיות שהם מציעים", ראו שירי אייזנר "לא לשוויון, לא לנישואין" שחור-סגול www.bidyke.wordpress.com/2012/10/31/ 31.10.2012.
- לא-לשוויון-לא-לנישואים.
- לדוגמאות נוספות לסוג ביקורת זו ראו למשל: אורי שמילוביץ' 'הטרמינולוגיה של ההומופוביה' GoGay www.gogay.co.il/item.php?id=18601 19.1.2015.
- המצדדים בביקורת זה פיתחו אף את המונח "דומו" לתיאור מאבק של חברי קהילה השואפים להידמות לחברה הכללית (המילה היא הלחם של המילים "הומו" ו-"דומה").
- 11 ALLISON LIU JERNOW, SEXUAL ORIENTATION, GENDER IDENTITY AND JUSTICE: A COMPARATIVE LAW CASEBOOK (2011).
- 12 ELLEN ANN ANDERSON, OUT OF THE CLOSET AND INTO THE COURTS – LEGAL OPPORTUNITY STRUCTURE AND GAY RIGHTS LITIGATION 3 (2006).
- 13 .MARTIN BOWLEY ET AL., ADVISING GAY AND LESBIAN CLIENT – A GUIDE FOR LAWYERS (1999)
- 14 החיפוש נעשה על ידי שליפת כל המאמרים שהזכירו בכותרתם את המונח LGBT במאגר HeinOnline.
- 15 גם בישראל עלה לאחרונה לסדר היום הנושא של חברי קהילה הגאה הזקנים. כך, הנושא הנבחר למצעד הגאווה לשנת 2018 הוא חברי קהילה הזקנים. מאמר ראשון בעניין פורסם, למיטב הידיעה, בשנת 2016, ראו ישראל (איסי) דורון "זכויותיהם של חברי קהילה הגאה בזקנה בישראל" זכויות קהילה

- הגאה בישראל: משפט, נטייה מינית וזהות מגדרית 369 (עינב מורגנשטרן, ניב לושינסקי ואלון הראל עורכים, 2016).
- 16 זכויות הקהילה הגאה בישראל: משפט, נטייה מינית וזהות מגדרית (עינב מורגנשטרן, ניב לושינסקי ואלון הראל עורכים, 2016).
- 17 הדיון הנרחב ביותר בעברית על אודות הטרונורמטיביות ומושגים משיקים (הומונורמטיביות והומולאומיות) נערך, למיטב ידיעתי, על ידי אייל גרוס, ראו אייל גרוס "הפוליטיקה של זכויות להט"ב: בין (הומו) נורמטיביות ו(הומו) לאומיות לפוליטיקה קווירית" מעשי משפט ה 101 (2013) (להלן: גרוס "הפוליטיקה של זכויות הלהט"ב").
- 18 המונח שאול מהמונח שטבעה ג'ודית באטלר, "ארעיות אסטרטגית של הסימן", שמשמעותו השימוש בקטגוריות מהותניות לצרכים פוליטיים וחברתיים, תוך מודעות לבעייתיות שבקטגוריות אלו והימנעות מכבילת הסימן – להט"ב – לתפיסות מהותיות נוכחיות. ראו ג'ודית באטלר "חיקוי ומרי מגדרי" (עמליה זיו מתרגמת) מעבר למיניות: מבחר מאמרים בלימודים הומו-לסביים ותיאוריה קווירית 329, 334-335 (יאיר קדר, עמליה זיו ואורן קנר עורכים, 2003). "קהילה אסטרטגית", בהתאמה, היא קבוצה המתאגדת סביב מאפיינים מסוימים של הפרט לצורך שיתוף פעולה ציבורי ופוליטי בנושאים הקשורים לאותם המאפיינים.
- 19 על מתח דומה, בהקשר לקביעת היעדים של המאבק הפוליטי-משפטי הפמיניסטי עמדה דפנה הקר, בצינה כי: "ריבוי הקולות הפמיניסטיים אשר אנו עדות לו בשנים האחרונות, לרבות קולותיהן של פמיניסטיות מזרחיות, פלסטיניות, לסביות ודתיות, הנו חלק מתהליך שחרור שבו נשים שהודרו מהמאבק הפמיניסטי משמיעות את קולן)? ומאתגרות את השיח הפמיניסטי הליברלי ואת סדר העדיפויות שהכתיב. עם זאת התרחשויות שונות בשדה הפמיניסטי מעוררות את החשש כי הדיון הפמיניסטי העכשווי עלול ליפול, או כבר נפל, למלכודת 'בימת ויכוח'. נדמה כי במסגרת הערעור על המובן מאליו הפמיניסטי וחשיפת ההבניות העדתיות, המעמדיות, הלאומיות, המיניות והדתיות של התנועה הפמיניסטית, הפך הדיון הפמיניסטי העכשווי להתנגחות בין פמיניסטיות המשתייכות לקבוצות חברתיות שונות או המחזיקות בתפיסות עולם שונות לבין עצמן, עד כי היריב הוא האישה השייכת לקבוצה חברתית אחרת או לזרם פמיניסטי שונה, ולא החברה הפטריאכלית". ראו דפנה הקר "פמיניזם דילמתי ומודל המשמורת הפיזית הרצוי בגירושין" עיונים במשפט ומגדר 699, 702 (דפנה ברק-ארוז, שלומית יניסקירביי, יפעת ביטון ודנה פוגץ' עורכות, 2007).
- 20 ראו, לאחד מהנוסחים של ביקורת זו את התיאור הבא: "Legal reform by itself is unlikely to provide effective remedies for deep-seated structural oppression. In fact, many argue that engagement with legal institutions simply reifies the practices and ideologies that gave rise to oppression in the first place." (ההרגשה הוספה). MARY BERNSTEIN & ANNE-MARIA MARSHALL, SCOTT BARCLAY. QUEER MOBILIZATIONS: LGBT ACTIVISTS CONFRONT THE LAW 1 (2009)
- במסגרת המוסדות החברתיים שלגביהם נטען שהם כוללים דיכוי המצדיק את החרמתם המוחלטת והימנעות ממאבק לשוויון זכויות בהם, ניתן למנות את מרבית המוסדות החברתיים הקיימים. על מנת לסבר את האוזן, אסופת המאמרים Against Equality: Queer Revolution, Not Mere Inclusion, מציגה מתקפה חריפה על שוויון זכויות להט"ב בנישואין, בצבא ובמערכת הפלילית (ניתן למצוא בו מאמרים בעלי כותרות נפלאות בשנינותן, דוגמת "Don't Ask, Don't Tell, Don't Serve", "Is Gay Marriage Anti-Black", "Marriage is Murder", "Don't Ask, Don't Tell, Don't Serve". AGAINST EQUALITY: QUEER REVOLUTION, NOT MERE INCLUSION (Ryan Conrad ed., 2014).
- דוגמה אקדמית יותר לקו טיעון זה ניתן למצוא בספרה של ניקולא ברקר (Nicola Barker) Not the Marrying Kind. בפתח הספר, מסבירה ברקר כי לגישתה המאבק בעמדה הרדיקלית המוצעת על ידה היא חלופה למאבק הליברלי לנישואין (ולא מאבק שיכול להתרחש במקביל, למתן אפשרות לנישואין וכן שינוי מוסד הנישואין עצמו), וכך בלשונה: "I highlight the various provisions through which

ביחד אנחנו חזקות? על אחדות ופילוג בעשייה הפוליטית של קהילת הלהט"ב | חגי קלעי

same-sex relationship have been legally recognized across several jurisdictions and the way in which the reliance on the marriage model limits the transformative and transgressive potential of the law reform. **Instead**, I demonstrate why a revolutionary approach is needed, one that rejects the marriage model and take seriously the critiques of marriage from both feminism and queer theory.” NICOLA BARKER, NOT THE MARRYING KIND: A FEMINIST CRITIQUE OF SAME-SEX MARRIAGE 1-2 (2012).

BENEDICT ANDERSON, IMAGINED COMMUNITIES: REFLECTIONS ON THE ORIGIN AND SPREAD OF NATIONALISM 21 (2006).

22 אנדרסון עסק בקהילה המדומיינת היא הקהילה הלאומית, המכוננת בין היתר באמצעות מנגנון החדשות. בהקשר הנוכחי, מדובר בקהילה המפוזרת בין מדינות שונות, המקיימת מנהגים תרבותיים רבים (או שאלו מיוחסים לה), שהבולט בהם הוא מצעדי הגאווה המרובים. יונאי וספיבק עמדו על אופייה של קהילת הלהט"ב כקהילה מדומיינת, לצורך הבניית השיח הפוליטי והמשפטי, בציינם כי: "הנחות אלה [בדבר קיומם של לסביות והומואים] נתמכו על ידי סדר יום פוליטי לקידום הזכויות החוקיות של הומואים ולסביות. ארגון מאבק חברתי וגיוס חברים ותומכים מחייבים יצירת 'קהילה מדומיינת' של הומואים ולסביות בעלת עמר מיתי משותף של דיכוי של מאבק עם גיבורים הרואיים שניתן להזדהות עמם". יובל יונאי ודורי ספיבק "בין שתיקה לגינוי: הבניית הזהות של ההומואים בשיח המשפטי בישראל 1948-1988" סקס אחר: מבחר מאמרים בלימודים להט"ביים וקוויריים ישראלים 315, 316 (אייל גרוס, עמליה זיו ורוי יוסף עורכים, 2016).

בהקשר זה, במאמר קודם, עמדתי על כך שעצם היותה של קהילה מדומיינת, במובן זה שאינה "טבעית" אין משמעותה שהקהילה אינה "אמיתית". זאת, שכן גם אם מקור הזהות של הפרט בפרקטיקות חברתיות, אין בכך כדי לשלול את אמיתותה של זהות זו, ואת הפגיעה בו בשל השתייכותו לקבוצה זו או אחרת. ראו חגי קלעי "אלעד רוט לא הומו: התיאוריה הקווירית בפרקטיקה המשפטית" מעשי משפט ד 167, 174-176 (2011).

23 ראו לעיל ה"ש" 16.

24 פאנסקסואלים, ג'נדר-קווירס, א-בינאריים הם חלק משורה ארוכה של תפיסות הזדהות עצמית של קבוצות שונות בקהילת הלהט"ב, המבטאות את האופן שבו הפרט חש ביחס לתפקידי מגדר (לרבות סירוב להזדהות כאחד המגדרים או על הרצף), לפרקטיקות מיניות ולמושאי התשוקה שלו.

25 דוגמאות לעמדה זו ניתן למצוא בקריאות החוזרות לאורך השנים, כי אקטיביסטיות להט"בים נגד הכיבוש לא ייצרו את הזיקה בין הקהילה וזהותה הלהט"בית לבין הכיבוש (חבר מועצת עיריית תל אביב-יפו, ומי שאמון שנים ארוכות על תיק הקהילה הגאה בעירייה, ובכלל זאת אחראי על מצעד הגאווה, ציין לקראת מצעד הגאווה בשנת 2011 כי: "השמאל הקווירי והרדיקלי ינסה השנה להשתלט על מצעד הגאווה עם דגלי תורכיה ופולסטין ולנצל את הבמה ואת הקהילה הגאה להעביר מסרים רדיקליים בגנות מדינת ישראל.

אסור לתת להם להיות הפנים שלנו", ראו "ניב וייצמן נגד 'הקווירים והרדיקלים'" GoGay 9.6.2010. www.gogay.co.il/item.php?id=7647. ביטויים חריפים לא פחות נשמעו על ידי בעלי תפקידים אחרים בקהילה. לסקירת ההתנגדות לקבוצות שמבקשות לייצר זיקה בין מאבקים להט"ביים למאבקים מקבילים ראו חגי קלעי "שווה? להיות גאה! על שני מצעדי גאווה בעיר קטנה אחת" יחסי מין – הגיגים של

(א)נשים על מגדר 9.6.2011 www.meandiscourse.wordpress.com/2011/06/09/the-radical-lgbt-parade. דוגמה דומה, מצידה השני של המפה הפוליטית, היא בדרישה כי מי שפועל לקידום זכויות קהילת הלהט"ב יתפרק מעמדו הפוליטי הימני, דרישה שהועלתה על נס סביב מינוי של ח"כ אמיר אוחנה מהליכוד לכנסת, ראו לדוגמה: זאב קם "גאווה ודעה קדומה: ח"כ אוחנה מאוכזב מחבריו הלהט"בים" מקור ראשון 27.11.2016 www.makorishon.co.il/nrg/online/1/ART2/848/726.html.

26 לסקירת התפתחותו של הפמיניזם השחור ראו צבי טריגר "תאוריות פמיניסטיות וזכויות להט"ביות" זכויות הקהילה הגאה בישראל: משפט, נטייה מינית וזהות מגדרית 81, 97-99, 108-111 (עינב מורנגשטרן,

- ניב לוינסקי ואלון הראל עורכים, 2016). עוד ראו כדוגמה לניתוח מסוג זה מהעת האחרונה בהקשר ללהט"ב: Iddo Katri, *The Banishment of Isaac: Racial Signifiers of Gender Performance* 68 (U. of Toronto L.J. 118 (2018); Alexander M. Nourafshan, *The New Employment Discrimination: Intra-LGBT Intersectional Invisibility and the Marginalization of Minority Subclasses in Antidiscrimination Law* 24 DUKE J. OF GENDER L. & POLICY 107 (2017).
- ראו בין היתר: PATRICIA HILL COLLINS, *BLACK SEXUAL POLITICS: AFRICAN AMERICANS, GENDER, AND THE NEW RACISM* (2004).
- ראו לדיון מסוג זה, בהקשר לנשים מזרחיות לסביות בישראל: יעל משעלי "את זה היא לא קיבלה מהצד שלנו: האם יש לסביות מזרחיות?" סקס אחר: מבחר מאמרים בלימודים להט"ביים וקוויריים ישראלים 563, 571-575 (אייל גרוס, עמליה זיו ורוי יוסף עורכים, 2016).
- עוד ראו בהקשרים דומים: הנרייט דהאן-כלב "מנוחשלות: עיוורון מגדרי בתיאוריות פוליטיות ושקיפותן של נשים מזרחיות" סוציולוגיה ישראלית 265 (2) 4 (2002); לדיון באפליה כפולה של נשים בעלות מוגבלות ראו אלה קורן "להיות 'אשה' להיות 'נכה' – אפליה כפולה" רפואה ומשפט 25 (2001). לדיון בפסיקה באתגר שמציבה אפליה כפולה ראו בין היתר: ע"פ 10828/03 נג'אר נ' מדינת ישראל, 13 (פורסם בנבו, 28.7.2005).
- ראו יונתן ברמן "פליטים להט"בים בישראל" זכויות הקהילה הגאה בישראל: משפט, נטייה מינית וזהות מגדרית 1073. (עינב מורגנשטרן, ניב לוינסקי ואלון הראל עורכים, 2016).
- טריגר מכנה תפיסה משפטית נורמטיבית זו כ"הטרופיליה", ראו צבי טריגר "נישואים חד-מיניים בפסיקת בית המשפט העליון האמריקאי: ירידת ההומופוביה ועליית ההטרופיליה במשפט" המשפט ברשת – מבזקי הארות פסיקה 14, 27 (2013).
- בלשון הוועדה, המבקשת "בחרה באופן מודע ורציונאלי לאמץ אורח חיים לסבי. לפיכך, לא מדובר בנטייה מינית אותה חשה כל חייה והמהווה חלק בלתי נפרד מזהותה כאדם, ועל כן טענתה, לפיה הינה בעלת נטייה מינית לסבית ברורה ואמיתית, אינה יכולה להתקבל". בקשת האגודה לזכויות להט"ב להצטרף להליך נדחתה, ולבסוף הערר התקבל מטעמים טכניים, וללא דיון לגופו (ערר (י-ם) 15-2469 אפונסה נ' רשות האוכלוסין וההגירה (פורסם בנבו, 6.6.2017), המלצת יו"ר הוועדה המייצגת, עו"ד חימי, מיום 1.6.2015 מצויה בידי המחבר (ההדגשות אינן במקור).
- כך, הן בפרשות שבהן מייצג כותב מאמר זה, הן בעשרות הליכים אחרים שבהם פנו מבקשי מקלט פלסטינים לקבלת הגנה בישראל, נדרשים הם להתמודד לא רק עם הוכחת נטייתם המינית, והחשש המבוסס מרדיפה בגינה, אלא גם עם מדיניותה של ישראל שלא לתת מעמד פליט למי שמגיע ממדינות אויב ככלל, ולפלסטינים בפרט. כותב מאמר זה בעצמו נדרש בעבר להתמודד עם שאלתו של שופט בבית המשפט העליון במסגרת הדיון בבג"ץ 6401/15 פלוני נ' שר הפנים (פורסם בנבו, 20.12.2016): "מה יקרה אם כל הפלסטינים יטענו שהם זכאים למקלט כי הם הומואים?" שאלה הכוללת בתוכה בצורה תמציתית את שלושת רובדי הדיכוי שאליהם כפופים הומואים פלסטינים. למרבה הצער, הדברים לא מצאו ביטוי בפרוטוקול.
- לדיון בפעילות "כביסה שחורה" – הקבוצה הפוליטית המרכזית שפעלה בתוך הקהילה בשנות השמונים והתשעים לקידום מאבק בכיבוש, ראו עמליה זיו "לחצות את גבולות המגדר, לבגוד בגבולות הלאום: הפוליטיקה הפרפורמטיבית של כביסה שחורה" פערי אזרחות 290 (יוסי יונה ואדריאנה קמפ עורכים, 2008).
- ראו לדוגמה את הביקורות בה"ש 10 לעיל.
- לדיון במתחים התיאורטיים המתעוררים במקרה זה ראו אייל גרוס "התחזות כאדם אחר: חיקוי ומרי מגדרי במשפט חן אלקובי" משפטים על אהבה 365, 369 (ארנה בן-נפתלי וחנה נוה עורכות, 2005). כן ראו עוד בהקשר ליחסי הכוחות הרלוונטיים לצורך ניתוח עבירת קבלת דבר במרמה בנסיבות מסוג זה: קרן שפי "על חלוקת סיכונים הוגנת בסקס, ובכלל" יחסי מין – הגיגים של (א)נשים על מגדר

- ביחד אנחנו חזקות? על אחדות ופילוג בעשייה הפוליטית של קהילת הלהט"ב | חגי קלעי
- 13.11.2012 www.meandiscourse.wordpress.com/2012/11/13/risks_of_sex ואת טור התגובה: חגי קלעי "על שליטה וסיכון, בסקס ובכלל – פוסט התייחסות" יחסי מין – הגיגים של (אנשים על מגדר www.meandiscourse.wordpress.com/2012/11/22/on-risk-and-control 22.11.2012.
- 36 ראו לדיון בעניין זה: מיכאל בירנהק "מעגלים של פרטיות" זכויות הקהילה הגאה בישראל: משפט, נטייה מינית וזהות מגדרית 195 (עינב מורגנשטרן, יניב לוינסקי ואלון הראל עורכים, 2016).
- 37 כך לדוגמה, כיום העמותה המרכזית שעוסקת בענייני הורות להט"ב היא עמותת "אבות גאים", אשר כבר משמה נלמד שהיא אינה פונה לנשים או לטרנסג'נדרים (אף שניתן היה לחשוב שבסוגיות רבות, דוגמת רישום הורות, יהיו מכנים משותפים בין הומואים ולסביות, ובין טרנסג'נדרים וסיסג'נדרים).
- 38 בולטת, בהקשר זה, התנועה הרחבה שפועלת זה כשנתיים בזירה הציבורית, "פי 2 גאווה לישראל", המעודדת להט"בים להתגייס לשירות צבאי קרבי, מתוך תפיסה כי "רק שותפות של כלל החלקים בחברה הישראלית תיצור חברה בטוחה, סובלנית ומכילה, המאפשרת לכלל הפרטים בה לממש את עצמם בלי קשר לדת, גזע או מגדר" (www.facebook.com/pg/GeavaKaholLavan/about/).
- 39 מובן שאין בנמצא פרוטוקולים של ישיבות שבהן מתקבלות החלטות על סדרי העדיפויות הקהילתיים, והאמור מבוסס על הניסיון העשיר של הכותב בדיונים מסוג זה, ועל היכרות אישית עם סוג השיח המתנהל בדיונים אלו. לצד זאת, כפי שצינו רותי קדיש ואייל גרוס, אף במישור התוצאתי ניתן לראות שהמאבקים המרכזיים שקידמה הקהילה בכתי המשפט נגעו, כלשונה של קדיש, ל"חיילים ואימהות", קרי, ללב הקונצנזוס. אומנם, קדיש טוענת כי התמקדות זו היא שגרמה להצלחת מאבקי הלהט"ב, אך ניתן לתהות האם אין סדר הדברים הפוך – הצלחת המאבקים הממוקדים בחיילים ואימהות נבעה מהבחירה לקדם מאבקים אלו על בסיס הנחה שהם יצליחו יותר. משכך, ממילא לא נדרשו בתי המשפט למצבים אחרים, שאינם עונים למודל ההטרונומרטיבי וההטרולאומי. ראו בהקשר זה גרוס "הפוליטיקה של זכויות להט"ב", לעיל ה"ש 17, בעמ' 106, וכן: Ruti Kadish, *Israeli Lesbians, National Identity, and Motherhood, in Sappho in the Holy Land: Lesbian Existence and Dilemmas in Contemporary Israel* 223 (Chava Frankfort-Nachmias & Erella Shadmi eds., 2005).
- 40 להתייחסות לכך שחלק לא מבוטל ממאבקי הקהילה התמקדו ביכולת של גברים הומואים להשתלב בספרה הציבורית, ובפרט במרחב הצבאי, וביכולתן של נשים לשמש כאימהות ולהגשים את עצמן בספרה הפרטית, ראו גרוס "הפוליטיקה של זכויות להט"ב", לעיל ה"ש 17; אייל גרוס "מיניות, גבריות, צבא ואזרחות: שירות הומואים ולסביות בצה"ל במשקפיים השוואתיים" פלילים ט 95 (2001); וכן ראו מיכאל גלזמן הגוף הצינוני: לאומיות, מגדר ומיניות בספרות העברית החדשה (2007).
- 41 ע"פ 5833/12 פלונית נ' מדינת ישראל (פורסם בנבו, 12.9.2013); בדומה, עתירה לבג"ץ שהגישה סרבנית מצפון טרנסג'נדרית, נגד כליאתה בכלא גברים בגין סרבנותה, שהוגשה שלא על ידי ארגוני הקהילה וללא תמיכתם (למעט מכתב תמיכה עקרוני של אגודת הלהט"ב בכך שאין לכלוא אסירה טרנסג'נדרית בכלא גברים) הביאה לביטול המאסר, משהמדינה ביקשה להימנע מהדיון העקרוני בשאלת תנאי החזקתם במאסר של טרנסג'נדרים וטרנסג'נדריות. ראו בג"ץ 2739/16 קטרי איידן נ' גולן מימון קצין משטרה צבאית ראשי (פורסם בנבו, 10.4.2016). על רקע זה הוגשה בשנת 2017 עתירה (בייצוג הכותב) המבוססת על פסק הדין בעניין פלונית שבמסגרתה הבהירו השופטים כי מדיניות הכליאה הנוכחית אינה אפשרית. בתגובה הודיעה המדינה כי היא תשנה את מדיניותה, וכי אסירים טרנסג'נדרים לא יוחזקו בהפרדה מטעם זה, למעט פרק זמן של לא יותר מחמישה ימים במסגרת המעצר הראשוני, בג"ץ 5480/17 ביליה נ' שירות בתי הסוהר (פורסם בנבו, 4.7.2018).
- 42 בספרות מוכרת הבחנה בין קביעת סדרי העדיפויות של המאבק, המצויה בספרה הפוליטית, ובין קביעת האסטרטגיה המשפטית, המצויה בספרה המקצועית. הגם שוודאי שישנה חשיבות רבה לניתוח המקצועי, בפועל, ישנו קושי לקיים הפרדה ברורה בין שני הרבדים – הערכת הסיכויים משפיעה על קביעת סדרי העדיפויות. עם זאת, כאמור, פעמים רבות היכולת לבצע הערכת סיכויים מהימנה אינה גבוהה במיוחד.

- ראו בהקשר זה: William B. Rubenstein, *Divided We Litigate: Addressing Disputes among Group Members and Lawyers in Civil Rights Campaigns*, 106(6) YALE L.J. 1623 (1997).
- 43 ראו ליהי יונה ועידו קטרי "אחותי את לא פה לבד: חווית של שונות מגדרית במערכת הענישה הפלילית" **משפט צדק? ההליך הפלילי בישראל – כשלים ואתגרים** 595 (אלון הראל עורך, 2017).
- 44 מודל מסוג זה פותח על ידי פינטו, המשתמשת ב"עקרון הפגיעות" ככלי לאיוון והכרעה בין פגיעות מתחרות. ראו מיטל פינטו "פגיעה ברגשות או פגיעה בזהות תרבותית?" **המשפט** טו 647 (2010). פינטו ביקשה להציע עיצוב מחדש של הדוקטרינה של הפגיעה ברגשות הציבור במשפט החוקתי והמינהלי, על ידי מעבר משיח של פגיעה ברגשות וחשש לביטחון הציבור, למתן משקל נורמטיבי למידת הפגיעות של הזהות התרבותית של הפרט. פינטו מגדירה פגיעות תרבותית כך: "ככל שהמעמד החברתי של זהות תרבותית נתונה הוא נמוך יותר, כך הטענה על פגיעה בזהות התרבותית חזקה יותר. עקרון פגיעות זהות הוא עקרון השואף לאובייקטיביות [...] השאלה היא מהו המעמד החברתי של הזהות החברתית של האדם שנפגע" (שם, בעמוד 655). מובן כי מפעלה של פינטו מעורר שורת קשיים ומורכבויות הנובעים מהרצון לעצב כלל משפטי אובייקטיבי ודוקטרינרי, בעוד שדיוננו כאן מתמקד בשאלה האתית, של השיקולים שאותם ראוי לשקול במסגרת קבלת ההחלטות.
- 45 ראו לעיל ה"ש 41.
- 46 ראו עדי ניב־יגודה "לנפץ את הסטיגמה – HIV וזכויות אדם: הארה על פסק הדין תמ"ש 43071-01-13 א.מ.נ' א.ג." **המשפט ברשת – מבזקי הארות פסיקה** 5, 27 (2014).
- 47 דוגמה, אנקדוטלית אומנם אך משקפת, היא בימים הפתוחים לקהל שמקיימת המחלקה המשפטית של אגודת הלהט"ב, במתכונות שונות, זה שנים ארוכות. ימים אלו מאפשרים לזהות, על ידי מפגש עם הפונים, צרכים של כלל הקהילה. עם זאת, הרוב המכריע של הפניות נוגע דווקא לאוכלוסיות החזקות יותר בקהילה (למשל זוגות המתעניינים באופן הקניית מעמד לבן זוג שאינו אזרחי ישראל), ולרוב, על מנת להגיע לאוכלוסיות מוחלשות יותר יש לנקוט צעדים אקטיביים לאיתורן ולבניית אמוץ עימן.
- 48 לדיון הציבורי בסוגיית האימוץ ראו לדוגמה: דנה ירקצי ויקי ארמקר "שר הרווחה: הניסוח שהוגש לבג"ץ נגד אימוץ בידי להט"בים היה כושל" **וואלה! News** 17.7.2017 www.news.walla.co.il/item/3081461; לדיון שהביא להפגנת ענק בעניין, ראו איתי בלומנטל "מחאת האימוץ: 6 נעצרו, מאות חסמו כביש בתל אביב" **Ynet** – **חדשות** 21.7.2017 www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-4992099,00.html.
- 49 מיכל עדן "פרשת 'אסון הכרמל' – הכרה בשלושה הורים" **זכויות הקהילה הגאה בישראל: משפט, נטייה מינית וזהות מגדרית** 487 (עינב מורגנשטרן, ניב לושינסקי ואלון הראל עורכים, 2016). טרנסג'נדרים הפוגשים במערכת הרווחה ובמערכת בתי הדין הרבניים במסגרת הליכי גירושין ומשמרות מדרווחים על פגיעה משמעותית במיוחד. ראו לדוגמה: לי ירון "רשויות הרווחה לוקחות להורים טרנסג'נדרים את הילדים" **הארץ** 10.8.2017 www.haaretz.co.il/news/education/premium-MAGAZINE-1.4342745.
- 50 צו הורות הוא סעד הצהרתי הניתן על ידי בית המשפט לענייני משפחה, במסגרתו מצהיר בית המשפט על קיומו של קשר הורי בין הורה לקטין [לעניין מקור הצו בסמכות בית המשפט ליתן סעדים הצהרתיים, ראו בג"ץ 566/11 ממש-מגד נ' משרד הפנים, פסקה 43 לפסק דינה של המשנה לנשיא (כתוארה אז) נאור (פורסם בנוב, 28.1.2014)]. חרף הפסיקה, עמדת המדינה היא כי במקרים שבהם מבוקשת הכרה בהורות מכוח כוונה משותפת להפוך להורים תוך היעזרות בתרומת זרע או תרומת ביצית, הקשר ההורי נוצר במועד מתן צו ההורות או שיכול להיקבע רטרואקטיבית, אך אינו קיים קודם למתן צו ההורות (וזאת, בשונה ממקרים שבהם ניתן צו הורות המצהיר על הורות מכוח לידה או מכוח זיקה גנטית). במסגרת ההליכים נדרשות בנות הזוג להצהיר על היעדר עבר פלילי, להציג ראיות לטיב הקשר ביניהן, להוכיח את יציבות הקשר הזוגי וכדומה.
- 51 איילת בלכר-פריגת וצבי טריגר "גירושים לכולם – המקרה של גירושים חד מיניים כמקרה בוחן" **משפט ועסקים** כא 81 (2018).

